บทที่ 2

ความทั่วไปของการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้ WIPO

2.1 แนวคิดทางกฎหมายของการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

2.1.1 แนวคิดการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับอิทธิพลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม

แต่เดิมในสมัยโบราณมนุษย์สนใจแต่เพียงว่าสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องไม้เครื่องมือนั้นสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ตนในการดำรงชีพก็พอ การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในยุคนี้จึงเน้นที่ความเรียบง่ายและประโยชน์ในการใช้สอยเป็นหลักมากกว่าความสวยงาม โดยจะประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติและทำใช้กันเองในครัวเรือนเรียกว่า “งานหัตถกรรม” ต่อมาเมื่อชาวบ้านเริ่มทำขึ้นเพื่อจำหน่าย จึงเรียกว่า “ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม”[1] ภายหลังเมื่อเกิดความเจริญทางเศรษฐกิจและศิลปวัฒนธรรม ความต้องการแค่ประโยชน์ใช้สอยจากเครื่องไม้เครื่องมือเพื่อดำรงชีพก็เริ่มเปลี่ยนไป มนุษย์เริ่มหันมาคำนึงถึงความสวยงามของผลิตภัณฑ์และเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีพมากขึ้น อย่างไรก็ตามในช่วงแรกก่อนมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม งานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีการออกแบบรูปลักษณ์ให้สวยงามยังคงมีใช้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นสูง ขุนนาง พ่อค้าพาณิชย์ผู้มีฐานะทางสังคม เนื่องจากก่อนยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมยังขาดแคลนเครื่องไม้เครื่องมือ และความสามารถในการผลิตสินค้าคราวละมากๆ ดังนั้นทำให้งานศิลปหัตถกรรม งานฝีมือที่เน้นความสวยงามจะถูกสร้างขึ้นเพียงทีละชิ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่มีรูปลักษณ์สวยงามมีราคาแพง จึงเป็นที่นิยมเฉพาะในกลุ่มสังคมชนชั้นสูงเพื่อเป็นการแสดงออกถึงฐานะทางสังคมและรสนิยมในการบริโภคเท่านั้น [2]

---

[1] ธีระชัย สุขสด, การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม,(กรุงเทพมหานคร: โอเดียนร์สโตร, 2544) น. 3.

[2] Uma Suthersanen,Design law in Europe,(London & Maxwell,2000) p.4.

จนกระทั่งเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม (industrial revolution) ซึ่งเป็นยุคที่ความเติบโตของจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว สิ่งของเครื่องใช้ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องมีการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของมนุษย์ การผลิตในระบบเดิมๆที่ใช้แรงมนุษย์ย่อมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นได้ จึงเกิดการนำเครื่องจักร และระบบการจัดการโดยโรงงานเข้ามาเพื่อช่วยให้ผลิตสินค้าได้คราวละจำนวนมากๆ (mass product) การปฏิวัติอุตสาหกรรมเริ่มต้นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1760 ในประเทศอังกฤษ ต่อมาหลายประเทศในยุโรปก็ได้เจริญรอยตามอย่างรวดเร็ว โดยหลายประเทศได้เริ่มเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตสินค้าจากแรงงานคนมาเป็นเครื่องจักร และจากการผลิตภายในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อการอุตสาหกรรม สินค้าที่ทำการผลิตในลักษณะนี้ เรียกว่า “ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม” โดยผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในระยะเริ่มแรกนั้น มีรูปร่างไม่สวยงาม ขาดความสมดุลของรูปร่างและสีสัน คุณภาพต่ำ ขาดความสะดวกสบายในการใช้สอย เนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่ที่ผลิตจากเครื่องจักร มักมีตำหนิ หยาบ ไม่เรียบร้อย และไม่มีช่างฝีมือคอยควบคุมดูแล อีกทั้งโรงงานผลิตทางอุตสาหกรรมคิดแต่เรื่องปรับปรุงและพัฒนาเครื่องจักรกลในการผลิตให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นเท่านั้น [3] โดยไม่ได้คิดพัฒนาและปรับปรุงความงามหรือลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษที่แนวความคิดเรื่องศิลปะและอุตสาหกรรมถูกแยกออกไปในทิศทางตรงกันข้าม ดังนั้นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในสมัยที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงแรกนั้นยังมีรูปร่างไม่ค่อยน่าดู จนกระทั่งเมื่อมีการขยายตัวของตลาดผู้บริโภค จึงเกิดภาวะการแข่งขันทางด้านการตลาด ผู้ผลิตต่างก็มีความต้องการที่จะจูงใจผู้บริโภคด้วยการนำแบบที่สวยงามน่าใช้สอยและศิลปะแขนงต่างๆมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและประโยชน์ใช้สอยที่ใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ทั่วไปในท้องตลาดเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดผู้บริโภคทั้งหลายให้หันมาสนใจและตัดสินใจซื้อสินค้าของตนซึ่งมี รูปร่าง รูปทรง และแบบที่สวยงามแตกต่างจากสินค้าประเภทเดียวกันของผู้ผลิตรายอื่น ดังนั้นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในยุคต่อๆมาจึงเริ่มทวีความสำคัญมากขึ้น โดยเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างผลกำไรแก่ผู้ประกอบการและผู้ผลิตสินค้า ด้วยเหตุนี้ผู้ผลิตหลายรายจึงต้องการผลักดันให้รัฐสร้างระบบกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ตนเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ผลิตรายอื่นนำไปแสวงหาผลประโยชน์โดยมิได้ลงทุนลงแรง

---

[3] วิมล วิริยะวิทธิ์,การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, (กองบริการอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2518) น. 3.

ประเทศอังกฤษถือเป็นประเทศแรกที่เล็งเห็นความสำคัญของการพยายามปกป้องธุรกิจอุตสาหกรรมจากการลอกเลียนแบบโดยเริ่มต้นครั้งแรกในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าซึ่งมีการแข่งขันกันสูง ในช่วงแรกการคุ้มครองการออกแบบประเภทต่างๆอยู่ภายใต้หลักกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1787 รัฐสภาของอังกฤษจึงได้ตรากฎหมายที่ให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยเฉพาะขึ้นเป็นครั้งแรก ได้แก่ The Designing and Printing of Liners (etc) Act 1787 ซึ่งให้ความคุ้มครองการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เช่น สิ่งทอผ้าลินิน (lines) สิ่งทอฝ้าย (cottons) และผ้าพิมพ์ดอก (calicos) อันเป็นจุดเริ่มต้นในการตราบทบัญญัติต่างๆ เพื่อให้ความคุ้มครองการสร้างสรรค์อันเกี่ยวกับมัณฑนศิลปของผลิตภัณฑ์ตลอดจนรูปร่างและรูปทรงของผลิตภัณฑ์ใดๆ[4] อย่างไรก็ตามแม้ประเทศอังกฤษจะเป็นประเทศแรกที่ออกกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์แต่กฎหมายฉบับนี้เป็นการให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบประเภทต่างๆทั่วไปโดยยังมิได้ยอมรับว่าการออกแบบเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินอุตสาหกรรม ต่อมาในปี ค.ศ.1793 ระหว่างที่มีการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองงานด้านวรรณกรรมและศิลปกรรมและการคุ้มครองสิทธิคลุมถึงการออกแบบทุกชนิด จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1806 ฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายอีกฉบับหนึ่งอันเป็นการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมกฎหมายในปี ค.ศ. 1793 โดยกำหนดแบบพิธีเป็นเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองให้ผู้ออกแบบต้องนำการออกแบบนั้นไปจดทะเบียนเช่นเดียวกับการคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งนับว่าเป็นการยอมรับการออกแบบถือเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินอุตสาหกรรม และได้มีการแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางด้านอุตสาหกรรมกับการออกแบบทางด้านศิลปกรรมเป็นครั้งแรก[5] ต่อมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศอังกฤษจึงได้ก่อตั้งสำนักทะเบียนการออกแบบขึ้นมาเพื่อรับจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆไปพร้อมกับการออกบทบัญญัติเพื่อให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ทั่วๆไปภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ดังเช่น The Copyright Act 1911 และ The Copyright Act 1956 นอกจากนี้ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถขอรับการจดทะเบียนโดยเฉพาะคือ The Registered Designs Act 1949 และมีการออกกฎหมายที่มีสาระสำคัญในการกำหนดให้ความ

---

[4] ไชยยศ เหมะรัชตะ,ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544,) น. 224.

[5] นิวัฒน์ มีลาภ ,กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายสิทธิบัตร, พิมพ์ครั้งที่ 5 (สำนักพิมพ์ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532) น. 237.

คุ้มครองการออกแบบภายใต้การออกแบบที่สามารถจดทะเบียนควบคู่กับลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรม แต่ลดกำหนดระยะเวลาให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เหลือเพียงสิบห้าปี อันได้แก่ The Design Copyright Act 1988 จนในที่สุดก็ได้มีการตรา The Copyright, Designs & Patents Act 1988 เพื่อกำหนดขอบเขตของหลักเกณฑ์แห่งความคุ้มครองระหว่างการออกแบบผลิตภัณฑ์และงานศิลปกรรมชัดเจนกว่าเดิม พัฒนาการทางกฎหมายดังกล่าว ได้เป็นแม่แบบสำหรับการออกบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหรรมแก่ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น[6]

2.1.2 ความหมายของ “การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (industrial designs)”

คำว่า “แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม” อาจมีที่มาจากกฎหมายของอัลจีเรียและฝรั่งเศส เพราะมีความหมายคล้ายกัน ซึ่งเป็นลักษณะผสมระหว่าง 2 คำ คือ “design” และ “model” สองคำนี้จึงอาจเป็นที่มาของคำว่า “แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมก็ได้ กล่าวคือ คำว่า “design” ประกอบไปด้วยสองมิติ ส่วนคำว่า “model”ประกอบไปด้วยสามมิติ[7]

การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาจแยกพิจารณาได้ 2 ความหมายคือ ตามความหมายอย่างกว้างเป็นความหมายที่บุคคลทั่วไปเข้าใจหมายถึง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมนุษย์เกี่ยวกับการประดับตกแต่ง (ornamental)หรือสร้างความสวยงาม (aesthetic) ให้แก่ผลิตภัณฑ์ ด้วยการสร้างรูปร่าง (shape) รูปทรง (configuration) ลวดลาย (pattern) หรือสี (colors) ของผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามแปลกตาไปจากผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกัน เช่น การสร้างรูปทรงกระเป๋าถือ การวาดลวดลายบนเสื้อผ้า เป็นต้น นอกจากเพื่อสร้างความสวยงามแก่ผลิตภัณฑ์แล้วการออกแบบอาจมีขึ้นเพื่อให้ผลิตภัณฑ์บรรลุวัตถุประสงค์ในการใช้สอยหรือทำงานได้ดียิ่งขึ้นหรือทำให้ผู้ใช้มีความสะดวกในการใช้สอยผลิตภัณฑ์มากขึ้น เช่น ลักษณะของส้นรองเท้าที่กว้างและแข็งแรงทำให้รู้สึกสบายเมื่อสวมใสและเดินได้มั่นคงยิ่งขึ้น

ส่วนความหมายตามมุมมองของนักกฎหมายเป็นความหมายอย่างแคบหมายถึง แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายแต่ละประเทศจะกำหนด

---

[6] *เพิ่งอ้าง*, น.198-199.

[7] สมพร พรหมหิตาธรและศรีนิดา พรหมนิตาธร,กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (ลิขสิทธิ์-สิทธิบัตร) ,พิมพ์ครั้งที่ 1(2532) น. 109.

ลักษณะของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่จะให้ความคุ้มครองไว้ในกฎหมายของตน โดยอาจเรียกชื่อต่างกัน[8] นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายของแต่ละประเทศ โดยทั่วไปการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามกฎหมายจะให้ความคุ้มครองเฉพาะลักษณะที่ปรากฏอยู่ภายนอก(appearance) ซึ่งสามารถมองเห็นได้ด้วยตาของผลิตภัณฑ์เท่านั้นโดยไม่ให้ความสนใจว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นทำจากวัสดุใดหรือเกี่ยวข้องกับประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์อย่างไร[9] ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่างจากนักออกแบบทั่วไปที่จะคำนึงถึงความสวยงาม ลักษณะที่สะดุดตาและประโยชน์ในการใช้สอย การจำกัดความหมายอย่างแคบเช่นนี้เพื่อป้องกันมิให้นักออกแบบ (designer) ผูกขาดทางตลาดโดยใช้กฎหมายคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมาเป็นอุปสรรคในการแข่งขันทางการค้า โดยการขอรับความคุ้มครองในทุกขั้นตอนของการสร้างแบบหรือแม้กระทั่งการเลือกวัสดุหรือวัตถุดิบที่ถูกนำมาใช้กับผลิตภัณฑ์

ลักษณะของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันนั้น แต่ละประเทศได้กำหนดนิยามความหมายไว้ดังนี้

<u>ประเทศอังกฤษ</u>

Registered Designs Act 1949 มาตรา 1(1)[10] ให้คำนิยามการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมว่าคือ ลักษณะรูปทรง (shape) รูปร่าง (configuration) แบบลวดลาย (pattern) หรือสิ่งประดับตกแต่ง (ornament) ที่สามารถนำมาประยุกต์กับวัตถุสิ่งของโดยกระบวนการใดๆทางอุตสาหกรรม อันเป็นลักษณะของสิ่งของที่ทำเสร็จแล้ว ซึ่งสามารถดึงดูดต่อสายตาและถูกตัดสินโดยสายตา

---

[8] กฎหมายอันเกี่ยวกับการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในหลายประเทศส่วนใหญ่มักใช้คำว่า “การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม” (industrial design) ในขณะที่พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ใช้คำว่า “การออกแบบผลิตภัณฑ์” (product design) ทั้งนี้กฎหมายไทยต้องการให้ครอบคลุมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมด้วย ซึ่งแท้ที่จริงแล้วแม้จะมีชื่อเรียกต่างกันแต่เป็นการคุ้มครองวัตถุแห่งสิทธิเดียวกัน

[9] Christine fellner, <u>Industrial Design Law</u>,(London:Sweet&Maxwell,1995),p1

[10] Section 1(1) of Registered Designs Act 1949 “Features of shape, configuration, pattern or ornamental as applied to an Article by any industrial process which in the finished Article appeals to and are judged by the eye”

ประเทศสหรัฐอเมริกา

The Patent Act 35 U.S.C.A มาตรา 171[11] นิยามว่า บุคคลใดที่ประดิษฐ์แบบอุตสาหกรรมใดๆซึ่งมีความใหม่ (new) สร้างสรรค์ขึ้นโดยความคิดริเริ่มของตนเอง (original) และมีลักษณะประดับตกแต่ง (ornamental) สำหรับสิ่งของเกี่ยวกับการผลิต อาจได้รับสิทธิบัตรดังกล่าวนั้นภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดนี้

ประเทศญี่ปุ่น

The Design Law มาตรา 6(1)[12] นิยามว่า แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในกฎหมายนี้หมายถึง รูปร่างรูปทรง (shape), ลวดลาย (pattern) หรือสี (colors) หรือประกอบด้วยลักษณะใดลักษณะหนึ่งของสิ่งเหล่านั้นกับผลิตภัณฑ์ (รวมถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์) ซึ่งก่อให้เกิดความประทับใจในสุนทรียภาพสามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา

ร่างกฎหมายแม่แบบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

Model Law for Developing Countries on Industrial Designs มาตรา 2[13] นิยามว่า คือ การนำเอาเส้น (line) หรือสี (colors) หรือรูปร่างที่มีลักษณะสามมิติ (three-dimension) ใดๆ มาประกอบรวมกันขึ้น โดยจะนำมาประกอบรวมกันทั้งเส้นหรือสีหรือไม่ก็ตาม เห็นได้ว่า การจัดทำขึ้นเช่นนั้นเป็นการนำมาประกอบขึ้น หรือสร้างขึ้นโดยให้มีลักษณะภายนอกที่พิเศษแตกต่างแก่ตัวผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือ หัตถกรรม และสามารถนำมาเป็นแบบสำหรับผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมได้

---

[11] Section 171 of The Patent Act 35 U.S.C.A “Whoever invents any new, original and ornamental design for an article of manufacture may obtain a patent therefore, subject to the condition and requirement of this title”

[12] Section 6 (1) of The Japanese Design Law “designs means a shape, pattern or color or any combination thereof of an article, including part of an article”

[13] Article 2 of Model Law for Developing Countries on Industrial Designs “(1) Any composition of lines or colors or any three-dimensional form, whether or not associated with lines or colors, is deemed to be an industrial design, provided that such composition or form gives a special appearance to a product of industry or handicraft and can serve as a pattern for a product of industry or handicraft.

(2) The protection under this Law does not extend to anything in an industrial design which serves solely to obtain a technical result.

การให้ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายว่าด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนี้จะไม่ครอบคลุมไปถึงการออกแบบใดๆที่มีขึ้นเพียงเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะแต่เพียงอย่างเดียว

ประเทศไทย

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2542) มาตรา 3 ได้ให้คำนิยามว่า แบบผลิตภัณฑ์ คือรูปร่างของผลิตภัณฑ์หรือองค์ประกอบของลวดลายหรือสีของผลิตภัณฑ์อันมีลักษณะพิเศษสำหรับผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถใช้เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรมได้

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ในกฎหมายหลายประเทศมีความหมายไปในแนวทางที่ใกล้เคียงกัน จึงสามารถสรุปได้ว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหมายถึงความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับลักษณะภายนอก (appearance) หรือส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายนอกของผลิตภัณฑ์ อันมีลักษณะเกี่ยวกับความงามช่วยดึงดูดสายตาผู้บริโภค และจะต้องสามารถนำมาใช้เป็นแบบ (reproducible) สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือผลิตภัณฑ์หัตถกรรมได้โดยผ่านวิธีการหรือผ่านกระบวนการทางอุตสาหกรรม แต่ทั้งนี้ไม่รวมแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีขึ้นเพื่อใช้เฉพาะแต่ที่เกี่ยวกับหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์ (functional purpose)ความหมายของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) ต้องเกิดจากความคิดสร้างสรรค์

ลักษณะประการแรกของการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมคือ ต้องเกิดจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมนุษย์โดยการทุ่มเทสติปัญญา ความรู้ความสามารถในการผสมผสานระหว่างประโยชน์ใช้สอยกับความงามอย่างเหมาะสม การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจึงเป็นการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านอุตสาหกรรม โดยทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณค่าในเชิงพาณิชย์ (commercial value) เพิ่มขึ้น[14] ตัวอย่างคดีต่างประเทศ Dover V. Nurnberger Celluliod Waren Fabrik Gebruder Wolff โดย Buckley L.J. กล่าวไว้ว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหมายถึง แนวความคิด (conception) หรือข้อเสนอแนะ (suggestion) หรือความคิด (idea) เกี่ยวกับรูปร่าง (shape) หรือที่เกี่ยวกับภาพ (picture) หรือที่

[14] ยรรยง พวงราช,คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร,(กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542) น. 51.

เกี่ยวกับการตกแต่ง (device) หรือเกี่ยวกับการจัดการบางประการ (arrangement) ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวัตถุสิ่งของด้วยวิธีการใดๆโดยเครื่องจักร หรือโดยหัตถกรรมได้ ซึ่งสิ่งที่สามารถนำมาขอรับความคุ้มครองได้คือ แนวความคิดหรือข้อเสนอแนะ ซึ่งไม่ใช่วัตถุสิ่งของ[15] แต่อย่างไรก็ดี แนวความคิดในขณะที่ยังอยู่ในความคิดของผู้สร้างสรรค์งานยังไม่เพียงพอที่จะเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ แต่จะต้องมีการทำให้ปรากฏเป็นรูปร่างที่ชัดเจนโดยอาศัยความรู้และสติปัญญารวมทั้งความมานะอุตสาหะของผู้สร้างสรรค์ออกมาภายนอกเสียก่อน

2) ต้องเป็นแนวความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นเกิดความสวยงามและมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป

กล่าวคือ สิ่งที่จะเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นจะต้องเป็นลักษณะที่ปรากฏอยู่ภายนอกของผลิตภัณฑ์

ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์นี้ อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. รูปร่างหรือรูปทรงของผลิตภัณฑ์ เป็นการออกแบบเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะ(configuration)หรือรูปทรงสัณฐานของวัตถุ(shape)ซึ่งมีลักษณะเป็นสามมิติ (three-dimension) เช่นรูปร่างลักษณะของโคมไฟ รูปทรงขวดน้ำหอม หรือรูปทรงสัณฐานของรถยนต์ เป็นต้น

2. องค์ประกอบของลวดลาย(pattern)หรือสี(color)ของผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสรรค์โดยวิธีการใดๆก็ตาม ลวดลายหรือสีที่สร้างสรรค์เป็นแบบดังกล่าวมีลักษณะเป็นสองมิติ (two-dimension) เช่น ลวดลายบนเสื้อยืดหรือบนเนื้อผ้า ลวดลายบนประตูที่เกิดจากการลงรักปิดทอง เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์ชิ้นหนึ่งสามารถที่จะประกอบด้วยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีลักษณะสองมิติ และสามมิติในชิ้นเดียวกันก็ได้ เช่น โคมไฟตั้งโต๊ะอาจมีรูปทรงคล้ายตะกร้าดอกไม้และมีลวดลายดอกไม้บนโคมไฟ ซึ่งลักษณะทั้งสองนั้นต่างได้รับความคุ้มครองในฐานะแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

นอกจากนี้ยังรวมถึงชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นส่วนประกอบภายในของผลิตภัณฑ์ด้วย โดยเมื่อแยกชิ้นส่วนต่างๆออกมาแล้วสามารถมองเห็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของชิ้นส่วนที่อยู่ภายในได้เช่น ในคดี Edwards Hot waiter System V. s.w. Hart & co.Pty. Ltd.

---

[15] Martin howe,Q.C. Russell-clarke on industrial designs ,6th ed.(London:sweet & Maxwell limited , 1999) p. 23.

1TPR 228[16] ศาลออสเตรเลียได้ตัดสินว่ารูปร่างของแผ่นรับแสงของระบบทำน้ำอุ่นด้วยแสงอาทิตย์ซึ่งอยู่ภายในเครื่องทำน้ำอุ่นสามารถนำมาจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองได้ในฐานะแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์อาจไม่ปรากฏสู่สายตาในขณะที่วางขายแต่ต้องปรากฏอยู่ในผลิตภัณฑ์ที่เสร็จสมบูรณ์ (finish article) เช่นในคดี in ferrero's Design Application[17] ช็อกโกแลตรูปไข่ (chocolate egg) ที่มีการออกแบบภายในให้มีลักษณะเป็นชั้นสีที่แตกต่างกัน โดยแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถมองเห็นได้ในขณะที่ผู้ซื้อตัดสินใจเลือกซื้อ แต่จะปรากฏต่อเมื่อได้กระเทาะเปลือกช็อกโกแลตออกเสียก่อน ลักษณะความแตกต่างของชั้นสีของช็อกโกแลตรูปไข่ปรากฏอยู่ในผลิตภัณฑ์ที่เสร็จสมบูรณ์แล้วเพียงแต่จะเห็นต่อเมื่อได้ทำให้ช็อกโกแลตแตกออกถือว่าเป็นลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ที่ดึงดูดต่อสายตาผู้บริโภคแล้วย่อมมีคุณสมบัติที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะแบบผลิตภัณฑ์ หรือในคดี K.K Kuwa Seikosha's Design Application[18] ศาลอังกฤษได้ตัดสินอย่างเดียวกันว่า การออกแบบบนหน้าปัดจอ LCD ของนาฬิกาดิจิตอลที่แสดงตัวเลขและสัญลักษณ์ต่างๆเกี่ยวกับเวลา แม้จะเป็นการออกแบบภายในแผงหน้าปัดและไม่สามารถมองเห็นได้จนกว่าผู้ซื้อจะได้ใส่แบตเตอรี่เพื่อให้วงจรไฟฟ้าทำงาน แต่แบบดังกล่าวก็ปรากฏอยู่ตลอดเวลาแล้ว เพียงแต่ไม่สามารถมองเห็นได้ในขณะที่วางขายจึงเป็นแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับความคุ้มครองได้ ดังนั้นแม้การออกแบบผลิตภัณฑ์จะเป็นแนวความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นเกิดความสวยงามและต้องปรากฏหรือสามารถสัมผัสรับรู้ได้ด้วยตา แต่ศาลอังกฤษก็ได้วางหลักเพิ่มเติมว่าไม่จำเป็นจะต้องสามารถมองเห็นได้อยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ในเวลาหนึ่งเวลาใดที่ได้ทำตามขั้นตอนวิธีการแล้วแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ตลอดเวลาในผลิตภัณฑ์ที่เสร็จสมบูรณ์นั้นได้ปรากฏต่อสายตา และรับรู้ได้ด้วยจักษุสัมผัสก็มีลักษณะเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแล้ว

นอกจากนี้ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องมีลักษณะพิเศษอันทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นแตกต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วระหว่าง

---

[16] James W.Dwyer , The Overlap between Copyright and Design Protection in Intellectual Property Colloquoum of Judges in Asia and the Pacific , ed. WIPO (Geneva:WIPO , 1985),p.49.

[17] Christine Fellner , Industrial Design Law (London:sweet & Maxwell limited , 1995) p.26.

[18] *Ibid.*

ผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันที่มีอยู่ในท้องตลาดกับผลิตภัณฑ์ที่ถูกออกแบบจะมีประโยชน์ในการใช้สอยไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างในลักษณะเฉพาะของรูปร่าง รูปทรง สี ลวดลาย ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อให้ผลิตภัณฑ์สวยงามดึงดูดใจผู้ซื้อหรือผู้บริโภคที่จะทำการตัดสินใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์นั้น

3) ต้องมิได้เป็นการออกแบบอันมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลไก หน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอยให้แก่ผลิตภัณฑ์โดยตรงแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

กล่าวคือ รูปร่าง รูปทรง ลวดลายของผลิตภัณฑ์นอกจากจะสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสวยงามดึงดูดสายตาและเพิ่มคุณค่าในทางพาณิชย์ (commercial purpose) อันเป็นปัจจัยในการกำหนดการตัดสินใจของผู้บริโภคที่จะเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีการออกแบบแทนผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันจากผู้ผลิตรายอื่นแล้ว ยังอาจถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย (function purpose) อีกด้วยเช่น ลวดลายบนยางล้อรถนอกจากถูกสร้างเพื่อความสวยงามแล้วยังเพิ่มประสิทธิ์ภาพในการขับขี่อีกด้วย[19] อย่างไรก็ตามหากการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีผลต่อประโยชน์ในการใช้สอยโดยตรง หรือเพื่อให้เกิดผลทางเทคนิดแต่เพียงอย่างเดียว จะไม่เข้าข่ายได้รับความคุ้มครองในฐานะการออกแบบผลิตภัณฑ์ ในคดี *Kestos Ltd V. Kempat Ltd*[20] ศาลประเทศอังกฤษโดย *Luxmoore J.* กล่าวว่า "แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ...ไม่รวมถึงวิธีการ หรือกระบวนการในการผลิต หรือรูปร่าง รูปทรงซึ่งส่งผลต่อลักษณะและกลไกการทำงานของผลิตภัณฑ์แต่เพียงอย่างเดียว" เพราะการออกแบบอันมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลไก หน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอยให้แก่ผลิตภัณฑ์โดยตรงแต่เพียงอย่างเดียวจะได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นการประดิษฐ์ (invention) ตามกฎหมายสิทธิบัตร

4) สามารถนำมาใช้เป็น "แบบอย่าง" ในการผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (product of industry) หรือผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (product of handicraft) โดยผ่านวิธีการหรือกระบวนการทางอุตสาหกรรม (manufacture) เพื่อให้ผลิตได้คราวละจำนวนมาก

ถือเป็นลักษณะสำคัญที่สุดของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมคือ ต้องสามารถนำมาใช้เป็น "ต้นแบบหรือแบบอย่าง (pattern)" ในการผลิตผลิตภัณฑ์ แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจึงมิใช่

---

[19] WIPO,Background Reading Material on Intellectual Property,(Geneva: WIPO Publication , 1988), p.190

[20] Christine Fellner ,*supra note* 17, p. 29.

ตัวผลิตภัณฑ์ ฉะนั้นเมื่อแยกแบบออกจากตัวผลิตภัณฑ์แล้ว ผลิตภัณฑ์นั้นยังต้องมีเนื้อหาสาระของผลิตภัณฑ์นั้นอยู่ เช่น การออกแบบรูปร่างของนาฬิกาซึ่งเมื่อแยกแบบไม่ว่าจะเป็นรูปร่างรูปทรงหรือลวดลายของนาฬิกาออกไปแล้วก็ยังคงเป็นนาฬิกาอยู่ แต่ถ้าเป็นการออกแบบลวดลายหรือสีในภาพโปสเตอร์ซึ่งเมื่อแยกลวดลายหรือสีในภาพโปสเตอร์ออกไปแล้วจะคงเหลือเพียงกระดาษเปล่าไม่ถือเป็นภาพโปสเตอร์อีกต่อไป ดังนั้นการออกแบบ ลวดลาย หรือสีในภาพโปสเตอร์จึงมิใช่การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม [21]และแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือผลิตภัณฑ์หัตถกรรมด้วย ดังนั้นหากการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ไม่ได้สร้างสรรค์เพื่อจุดมุ่งหมายในการนำมาประยุกต์ใช้กับตัวผลิตภัณฑ์ ก็ไม่อาจขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้เช่น การออกแบบที่ปรากฏอยู่บนจอคอมพิวเตอร์ซึ่งไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ก็ไม่ได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ดีอาจขอรับความคุ้มครองได้ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์[22]

นอกจากนี้ แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต้องสามารถนำมาใช้เป็นต้นแบบในการผลิตผลิตภัณฑ์ (reproducible) โดยผ่านกระบวนการหรือวิธีการทางอุตสาหกรรม (manufacture) เพื่อผลิตขึ้นได้เป็นจำนวนครั้งละมากๆ (mass-product) อันเป็นสาเหตุที่ประเทศส่วนใหญ่เรียกว่า “การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม” (industrial designs) ดังนั้นหากขาดลักษณะสำคัญนี้ จะมีผลให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมกลายเป็นงานศิลปกรรม ซึ่งถูกคุ้มครองได้ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เนื่องจากสร้างงานได้จำนวนน้อยชิ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อชื่นชมในความงามทางศิลปะเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์จากการใช้แบบผลิตภัณฑ์เป็นต้นแบบสำหรับการผลิตเพื่อการทางพาณิชย์[23] อย่างไรก็ตามยังคงมีประเด็นปัญหาว่าที่จะต้องผลิตเป็นจำนวนมากเท่าไหร่จึงจะเรียกได้ว่าเป็น mass-product เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้เฉพาะแต่โดยทั่วไปมีบรรทัดฐานว่ามากกว่า 50 ชิ้นก็ว่าเป็นการผลิตครั้งละจำนวนมากแล้ว [24]

---

[21] สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์ “ปัญหาการให้ความคุ้มครองซ้ำซ้อนแก่การออกแบบผลิตภัณฑ์” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), น.8.

[22] Guide to Intellectual Property in the IT industry (London : Sweet & Maxwell,1988), p 39

[23] WIPO,*supra note* 19,p.189.

[24] Christine Fellner, *supra note* 17, p.49.

2.1.3 ลักษณะสำคัญของการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครอง

แม้งานสร้างสรรค์ใดเข้าลักษณะเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามความหมายที่บัญญัติไว้ข้างต้นแล้ว ยังต้องพิจารณาต่อไปว่ามีคุณสมบัติครบเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่สามารถนำมาขอรับความคุ้มครองได้หรือไม่ ในหลายประเทศมักจะกำหนดเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองโดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายแม่แบบสำหรับประเทศกำลังพัฒนาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (The Model Law for Developing Countries on Industrial Designs) ซึ่งมีเงื่อนไขพื้นฐานของการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศต่างๆ ดังนี้

1) ต้องเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่[25] (novelty)

ในทุกประเทศที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะกำหนดหลักเกณฑ์พื้นฐานไว้เหมือนกันว่าการออกแบบที่สามารถขอรับความคุ้มครองได้จะต้องมีลักษณะเป็น “แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่” ทั้งนี้ในการพิจารณาว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่หรือไม่นั้นเป็นไปตามกฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดไว้ ซึ่งโดยทั่วไปมักกำหนดว่าต้องเข้าหลักเกณฑ์ต่อไปนี้[26]

---

[25] Section 3 of The Model Law for Developing Countries on Industrial Designs “(1) Only industrial designs that are new shall benefit from protection under this Law …”

[26] Section 4 of The Model Law for Developing Countries on Industrial Designs “(1) A regular application for registration of an industrial design was new at the time of the application .

(2) An industrial design shall not be new if, before the date of application for registration or before the priority date validly claimed in respect thereof, it has been made available to the public, anywhere and at any time whatever, through description or use, or in any other way.

(3) An industrial design shall not be deemed to have been made available to the public solely by reason of the fact that, within the period of six months preceding the filing of an application for registration, it has appeared in an official or officially recognized international exhibition.

- ต้องเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ไม่มีปรากฏอยู่ก่อน (not anticipated by prior art) ไม่เหมือนหรือไม่ซ้ำหรือไม่เป็นส่วนหนึ่งของงานที่ปรากฏอยู่แล้ว (not from the part of prior art)

- ต้องแตกต่างและไม่คล้ายคลึงกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิมในลักษณะอันเป็นสาระสำคัญ หากเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีส่วนที่เป็นสาระสำคัญเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันมาก โดยมีความแตกต่างเพียงรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ก็มิใช่การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่ที่นำมาขอรับความคุ้มครองได้ ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนขนาดของแบบในลักษณะที่เป็นการขยายหรือย่อส่วนที่ไม่ทำให้สัดส่วนของผลิตภัณฑ์เปลี่ยนแปลงไป หรือการเปลี่ยนสี เปลี่ยนวัสดุ เช่น จากเดิมใช้เทปล่อนก็เปลี่ยนมาเป็นพลาสติก[27] หรือที่เป็นแบบ(design) เดิมแต่นำมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ [28]หรือมีการดัดแปลงลวดลายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

- ต้องยังไม่เคยมีการเปิดเผย[29] (disclosure) ในรายละเอียด, รูปภาพหรือสาระสำคัญในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมาก่อน ซึ่งหากมีการเปิดเผยแล้วก็ถือว่าเป็นการทำลายความใหม่จึงไม่อาจนำมาจดทะเบียนหรือขอรับสิทธิบัตรได้

ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๒) มาตรา ๕๖ บัญญัติว่า “การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะขอรับสิทธิบัตรได้จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่ออุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม”

กฎหมายของประเทศอังกฤษ (Registered Designs Act 1949 ม.1 (2) และ ม.1 (4) กำหนดว่า เงื่อนไขพื้นฐานประการหนึ่งที่จะนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมาขอจดทะเบียน

---

(4) An industrial design shall not be new solely by reason of the fact that it differs from earlier embodiments in minor respects or that it concerns a type of product different from the side embodiment.”

[27] ยรรยง พวงราช,*อ้างแล้ว เชิงอรรถที่* 14 น. 57.

[28] WIPO, *supra note* 19, p.196.

[29] ข้อสังเกต กฎหมายบางประเทศกำหนดเป็นข้อยกเว้นว่าการเปิดเผยบางกรณีไม่ถือว่าเป็นการทำลายความใหม่ซึ่งยังคงสามารถนำมาขอรับความคุ้มครองได้ ตัวอย่างเช่น การที่ผู้ออกแบบนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมาจัดแสดงในงานนิทรรศการที่หน่วยงานของราชการได้จัดให้มีขึ้น หรือการเปิดเผยที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบหรือละเมิดสิทธิตามกฎหมายของเจ้าของแบบ

คุ้มครองได้คือ จะต้องเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่ (new) ที่ยังไม่มีผู้ใดนำมาขอจดทะเบียนกับผลิตภัณฑ์ในลักษณะอย่างเดียวกันมาก่อน

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ในการพิจารณา"ความใหม่"ของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันออกไป บางประเทศกำหนดมาตรฐานความใหม่ในระดับสากล (universal novelty standard) คือ แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต้องไม่มีปรากฏอยู่แล้วหรือต้องไม่ซ้ำหรือเป็นส่วนหนึ่งของงานที่มีอยู่ก่อน หรือถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายไม่ว่าที่ใดในโลกและไม่ว่าโดยวิธีการใดๆก่อนวันที่ขอจดทะเบียนหรือขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร เช่น หากแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเคยปรากฏอยู่ในเอกสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่มาหลายประเทศแล้วทั่วโลก ก็ไม่อาจนำมาขอรับความคุ้มครองได้ บางประเทศกำหนดมาตรฐานความใหม่เฉพาะท้องถิ่นภายในประเทศ (local novelty) คือ หากเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ถูกนำมาใช้กับผลิตภัณฑ์อย่างแพร่หลายอยู่แล้วในประเทศก่อนวันที่มายื่นจดทะเบียนหรือขอรับสิทธิบัตร กรณีนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่ อนึ่ง การมีใช้อย่างแพร่หลายอาจจะเกิดจากการกระทำของผู้สร้างสรรค์แบบเองเช่น ผู้สร้างสรรค์แบบได้นำผลิตภัณฑ์ที่ถูกออกแบบไปวางขายในท้องตลาดก่อนจะมาขอรับความคุ้มครอง ส่วนหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความใหม่ ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของไทย ได้กำหนดมาตรฐานในการพิจารณาความใหม่ทั้งในระดับสากลและระดับภายในประเทศ โดยกำหนดว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้มีการใช้อย่างแพร่หลายอยู่แล้วในประเทศ (local novelty) ก่อนวันขอรับสิทธิบัตร[30] แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้มีการเปิดเผยภาพ สาระสำคัญ หรือรายละเอียดในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักร (universal novelty standard) ก่อนวันที่ขอรับสิทธิบัตร[31]ก็ไม่ถือเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่ที่จะมาขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรได้

2) ต้องไม่เป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน[32] (contrary to public order or morality)

แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (contrary to public order or morality) หลักเกณฑ์นี้มักถูกกำหนดเป็นเงื่อนไขของ

---

[30] มาตรา ๕๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับแก้ไขใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๒

[31] มาตรา ๕๗ (๒) แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับแก้ไขใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๒

[32] Section 3 of The Model Law for Developing Countries on Industrial Designs "…(2) Industrial designs that are contrary to public order or morality shall not be protected"

แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ไม่อาจนำมาขอรับความคุ้มครองได้ในเกือบทุกประเทศ เนื่องจากไม่ประสงค์จะให้ความคุ้มครองแก่สิ่งที่น่าละอายหรือน่ารังเกียจซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายหรือผลเสียแก่สังคมส่วนรวม ตัวอย่างเช่นการนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวัตถุทางศาสนาอันควรเคารพใดๆ มาเป็นส่วนหนึ่งของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอันเป็นการลบหลู่ศาสนาหรือเป็นการขัดต่อความเชื่อหรือนำลวดลายลามกอนาจารมาใช้เป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นต้น

ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2542 มาตรา 58 บัญญัติว่า “การออกแบบผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้ ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้ (1) แบบผลิตภัณฑ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ...”

กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น (The Design Law) มาตรา 5[33]บัญญัติว่า “กำหนดลักษณะแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่อาจจดทะเบียนได้ โดยบัญญัติว่า (1) แบบผลิตภัณฑ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ...”

2.1.4 รูปแบบกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นๆ ในเรื่องรูปแบบการให้ความคุ้มครองเนื่องจากมีรูปแบบการให้ความคุ้มครองที่หลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศทั่วโลก โดยรูปแบบการคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่างขึ้นอยู่กับแนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองไว้เป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น แคนาดา แต่บางประเทศกำหนดการคุ้มครองไว้เป็นส่วนหนึ่งในกฎหมายสิทธิบัตรในลักษณะเป็น “สิทธิบัตรการออกแบบ” (design patent) เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศไทย นอกจากนี้ บางประเทศอาจจะให้ความคุ้มครองคาบเกี่ยวโดยกฎหมายลิขสิทธิ์อีกด้วย ในปัจจุบันสามารถพิจารณารูปแบบกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีปรากฏอยู่ ดังนี้

1) การให้ความคุ้มครองโดยกฎหมายสิทธิบัตร (patent approach)

---

[33] Article 5 (1) of The Japanese Design Law “A design registration shall not be effect for the following designs ,notwithstanding section 3

(i) design liable to contravene public order or morality…”

โดยหลักแล้ว กฎหมายสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองเฉพาะสิ่งประดิษฐ์ (invention) เท่านั้น แต่ในบางประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา ไทย จีน กฎหมายสิทธิบัตรมิได้มีขอบเขตการให้คุ้มครองแต่เพียงงานประดิษฐ์เท่านั้นแต่ได้คุ้มครองครอบคลุมไปถึงแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมด้วยซึ่งการคุ้มครองในลักษณะนี้เรียกว่า “สิทธิบัตรการออกแบบ” (design patent)

การให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยอาศัยกฎหมายสิทธิบัตรมีลักษณะที่สำคัญ คือ

(1) การที่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะได้รับความค้มครองโดยกฎหมายสิทธิบัตรนั้นจะต้องมีแบบพิธีในการดำเนินการเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและต้องผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมก่อนออกสิทธิบัตร (design right are subject to standard substantial examinations)

กล่าวคือ เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ประสงค์จะได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบสิทธิบัตรจะต้องทำการขอรับความคุ้มครองจากรัฐเสียก่อนด้วยการดำเนินการตามขั้นตอนและพิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในแต่ละประเทศ นอกจากนี้โดยทั่วไปก่อนออกสิทธิบัตร (หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร) เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสิทธิบัตรจะดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่นำมาขอรับความคุ้มครอง หากเห็นว่าเป็นไปตามลักษณะที่สามารถนำมาขอจดสิทธิบัตรได้ตามที่กฎหมายกำหนดคือ เป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสหกรรมที่มีความใหม่ (novelty) ไม่เคยปรากฏต่อสาธารณชนมาก่อน และผู้ที่ยื่นขอรับสิทธิบัตรเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ เจ้าหน้าที่ก็จะออกเอกสารสิทธิรับรองที่เรียกว่าสิทธิบัตรให้แก่เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม อันมีผลทำให้เจ้าของแบบอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีสิทธินำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนไปแสวงหาประโยชน์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามกฎหมายสิทธิบัตรไม่ได้เกิดขึ้นทันทีที่สร้างสรรค์งานเสร็จหรือเมื่อนำงานเผยแพร่ออกสู่สายตาสาธารณชน แต่ต้องมีการดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้รัฐรับรองสิทธิของผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์เสียก่อน หากเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไม่ได้นำแบบไปขอรับความคุ้มครองตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง บุคคลใดก็สามารถนำไปใช้แสวงหาประโยชน์ได้ โดยไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

(2) ต้องเปิดเผยรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่อสาธารณชน

เนื่องจากกฎหมายสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรในลักษณะเป็นสิทธิโดยเฉพาะเจาะจงแต่เพียงผู้เดียว (exclusive right) ในการนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปแสวงหาประโยชน์ดังนั้นเพื่อแลกกับการให้ความคุ้มครองโดยผูกขาด กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ทรงสิทธิบัตรจำต้องเปิดเผยรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่อสาธารณะชนเพื่อให้บุคคลอื่นสามารถนำไปพัฒนาและก่อประโยชน์ต่อไป

เมื่อได้ปฏิบัติตามแบบพิธีที่กฎหมายกำหนดแล้วผู้ขอรับสิทธิบัตรจะได้รับสิทธิบัตรการออกแบบ และมีฐานะตามกฎหมายเรียกว่า “ผู้ทรงสิทธิบัตรในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม” ซึ่งมีผลทางกฎหมายให้ผู้ทรงสิทธิบัตรสามารถนำเอาแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองแล้วไปแสวงหาประโยชน์ได้ โดยบุคคลภายนอกไม่สามารถทำซ้ำ ลอกเลียน หรือใช้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแล้ว โดยสิทธิที่ผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะได้รับจากการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรเป็นสิทธิโดยเฉพาะเจาะจงแต่เพียงผู้เดียว (exclusive right) ที่มีลักษณะเป็นสิทธิผูกขาดโดยเด็ดขาด (absolute rights) กล่าวคือ ผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามกฎหมายสิทธิบัตรจะมีสิทธิเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในลักษณะนี้เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือกว่าสิทธิของผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นๆ เนื่องจากจะให้อำนาจผู้ทรงสิทธิที่จะนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นไปใช้แสวงหาประโยชน์และให้อำนาจผู้ทรงสิทธิที่จะกีดกันและหวงห้ามบุคคลอื่นมิให้กระทำการแสวงหาประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดจากแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครอง ไม่ว่าจะเป็นการผลิต ขาย จำหน่าย นำเข้า ลอกเลียนหรือทำซ้ำซึ่งแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้น หรือใช้ประโยชน์ทางพาณิชย์ในลักษณะอื่นภายในอายุการคุ้มครองโดยไม่มีอำนาจ หรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หากผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าผู้นั้นได้กระทำการละเมิด (infringement) สิทธิบัตรของผู้ทรงสิทธิบัตรในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม อาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีลักษณะเป็นสิทธิผูกขาดโดยเด็ดขาด (absolute rights) ถึงขนาดที่ว่าหากมีบุคคลใดออกแบบที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่เคยได้รับความคุ้มครองไว้ แม้ผู้นั้นจะไม่มีเจตนาจงใจลอกเลียน หรือไม่รู้ถึงการมีอยู่ของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับสิทธิบัตรของเจ้าของเดิมนั้นเลย โดยได้ออกแบบจากความคิดสร้างสรรค์ของตนเองก็ตามก็ถือว่าผู้นั้นได้กระทำการละเมิดสิทธิบัตรของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองอยู่ก่อนแล้ว

การคุ้มครองในลักษณะให้สิทธิแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม ดังนั้นเพื่อป้องกันการผูกขาดทางตลาดของผู้ทรงสิทธิบัตรตลอดไป กฎหมายจึงกำหนดให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรเพียงในช่วงเวลาอันจำกัด เช่น ประเทศไทยให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ภายในระยะเวลา 10 ปี ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความคุ้มครอง 14 ปีโดยเมื่อพ้นช่วงเวลาดังกล่าวการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมก็จะตกเป็นทรัพย์สินสาธารณะ (public domain) บุคคลใดก็สามารถนำไปแสวงหาประโยชน์ได้ ซึ่งระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรมักจะกำหนดอายุการคุ้มครองไว้น้อยกว่าทรัพย์สินทางปัญญาอื่น เพราะไม่ต้องการปิดกั้นบุคคลอื่นทั่วไปในการนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปพัฒนาให้มีประโยชน์กับสังคมต่อไป

2) การให้ความคุ้มครองโดยกฎหมายลิขสิทธิ์ (copyright approach)

แม้ในปัจจุบันได้มีการยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมถือเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมสมบัติ[34] ซึ่งแต่เดิมเคยโต้เถียงกันว่าควรจัดให้เป็นอุตสาหกรรมสมบัติหรืองานด้านศิลปกรรม ทั้งนี้เนื่องจากแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ความงาม และการปรากฏของรูปร่างภายนอกในลักษณะเช่นเดียวกับงานด้านศิลป์ทั่วไปอันถือเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์เพื่อชื่นชมในความงาม และในขณะเดียวกันการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาจสร้างสรรค์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการนำมาเป็นต้นแบบในการผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในทางพาณิชย์จึงทำให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสามารถจัดอยู่ในทรัพย์สินทางปัญญาประเภททรัพย์สินอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามทุกวันนี้ ปัญหาการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในบางประเทศยังคงมีอยู่เนื่องจากมีกฎหมายลิขสิทธิ์ของหลายประเทศได้บัญญัติหรือมีการตีความให้การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสามารถขอรับความคุ้มครองได้ในฐานะเป็นงานด้านศิลปกรรม และงานศิลปประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วย

โดยทั่วไปนั้น กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเฉพาะโดยตรง หากแต่ในบางครั้งแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏอยู่ภายนอก

---

[34] WIPO แบ่งทรัพย์สินทางปัญญาออกเป็น 2 ประเภท คือ งานอันมีลิขสิทธิ์จำพวกหนึ่ง และทรัพย์สินอุตสาหกรรมอีกจำพวกหนึ่ง โดยจัดให้การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นทรัพย์สินอุตสาหกรรมประเภทหนึ่งเช่นเดียวกับเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร ความลับทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

ของผลิตภัณฑ์อาจเกิดจากการสร้างสรรค์ในลักษณะเดียวกันกับงานศิลปะทั่วๆไป เช่น งานจิตรกรรม งานประติมากรรม หรือแม้แต่เป็นศิลปประยุกต์ ดังนั้นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจึงอาจอยู่ภายใต้การคุ้มครองซ้ำซ้อนคาบเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยหากเข้าลักษณะเป็นงานศิลปกรรม เช่น นาย ก. วาดรูปนางฟ้าเพื่อเป็นต้นแบบในการผลิตโคมไฟที่มีฐานเป็นรูปนางฟ้าออกมาจำหน่าย รูปนางฟ้านี้อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรในฐานะเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และขณะเดียวกันต้นร่างรูปวาดนางฟ้าที่ใช้เป็นต้นแบบในการผลิตฐานโคมไฟอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในฐานะเป็นงานจิตรกรรมด้วย ดังนั้นรูปวาดนางฟ้าจึงอาจได้รับความคุ้มครองตามทั้งภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายลิขสิทธิ์[35] นอกจากนี้การนำเอาศิลปกรรมดั้งเดิมที่มีอยู่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์นอกเหนือไปจากชื่นชมความงามในทางศิลปะแต่เพียงอย่างเดียวหากเป็นการผลิตขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางพาณิชย์ก็อาจได้รับความคุ้มครองทั้งในฐานะเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและงานศิลปประยุกต์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งปัญหาเรื่องความซ้ำซ้อนและคาบเกี่ยวภายใต้กฎหมายสองฉบับถือเป็นปัญหาที่ในปัจจุบันที่แต่ละประเทศยังคงพยายามหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อไม่ให้เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาจได้รับความคุ้มครองมากเกินควรภายใต้กฎหมายสองฉบับ

การให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นงานศิลปกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์มีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีการสร้างสรรค์แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่เข้าข่ายเป็นงานศิลปกรรมก็มีสิทธิได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ทันทีอัตโนมัติโดยไม่ต้องผ่านพิธีการใดๆ[36] หากมีผู้ใดกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนด ผู้สร้างสรรค์แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสามารถฟ้องเรียกให้ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ได้

(2) โดยประการสำคัญงานอันมีลิขสิทธิ์ต้องเกิดจากความคิดริเริ่มของผู้สร้างสรรค์ (originality) เท่านั้นแม้จะไม่ใช่งานที่มีลักษณะใหม่ (novelty) ซึ่งไม่เคยปรากฏที่ใดมาก่อนแต่หาก

---

[35] สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์,*อ้างแล้ว เชิงอรรถที่* 21,น. 5.

[36] ข้อสังเกต ประเทศส่วนใหญ่ต่างใช้ระบบการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติเมื่อมีการสร้างสรรค์งานขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีบางประเทศเช่น ประเทศสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ที่กำหนดแบบพิธีบางประการ เช่นแสดงสัญลักษณ์สงวนลิขสิทธิ์การส่งมอบสำเนางานเก็บไว้ในสถานที่รัฐกำหนดหรือต้องมีการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ เป็นต้นหรือในบางประเทศกำหนดให้สิทธิพิเศษมากขึ้นหากมีการไปจดทะเบียนลิขสิทธิ์ เช่นประเทศแคนนาดา จีน

เป็นงานที่สร้างขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบเองโดยมิได้ไปลอกเลียนมาจากผลงานของคนอื่นก็ย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ดังนั้นหากเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้สร้างสรรค์แบบขึ้นจากแนวความคิดของตนโดยไม่ได้ลอกเลียนมาจากแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของบุคคลอื่นก็ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์แม้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นจะมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของผู้อื่นที่มีปรากฏอยู่แล้วโดยบังเอิญก็ตาม

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่จำเป็นต้องมีความใหม่เหมือนการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร แต่ต้องมีลักษณะเป็นการริเริ่มขึ้นเองของผู้สร้างสรรค์ ทำให้เกิดผลทางกฎหมายแตกต่างกันคือ สิทธิของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์แม้จะมีลักษณะเป็นสิทธิโดยเฉพาะเจาะจงแต่เพียงผู้เดียว (exclusive right) เช่นเดียวกับสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร แต่ระดับการให้ความคุ้มครองแตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมซึ่งเข้าลักษณะงานอันมีลิขสิทธิ์ต่ำกว่าสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร โดยสิทธิของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการห้ามบุคคลทั่วไปไม่ให้ลอกเลียน หรือทำซ้ำงานอันมีลิขสิทธิ์ของตนเท่านั้น แต่ไม่มีสิทธิห้ามมิให้บุคคลอื่นใช้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกับแบบผลิตภัณฑ์ของตน ดังนั้นหากบุคคลอื่นออกแบบและใช้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่เหมือนหรือคล้ายกันซึ่งเกิดจากความคิดอิสระไม่ได้เกิดจากการลอกเลียนแบบ ก็ถือว่าไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ดังนั้นลักษณะของงานอันมีลิขสิทธิ์จึงมีลักษณะความคุ้มครองต่ำกว่าสิทธิแต่เพียงผู้เดียวตามกฎหมายสิทธิบัตร

ในเรื่องของอายุการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นงานศิลปกรรม จิตกรรม หรือศิลปประยุกต์นั้น ตามกฎหมายลิขสิทธิ์จะมีอายุการคุ้มครองยาวนานกว่าการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้ระบบกฎหมายสิทธิบัตร ทั้งนี้เพราะสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรมีลักษณะเป็นสิทธิผูกขาดแต่เพียงผู้เดียวโดยสมบูรณ์หากกำหนดระยะเวลาที่ยาวนานเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม อีกทั้งโดยหลักการแล้วกฎหมายลิขสิทธิ์มิได้มุ่งคุ้มครองสิ่งที่นำไปใช้แสวงหาประโยชน์ได้ แต่ประสงค์ที่จะคุ้มครองความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานมากกว่า

3) การให้ความคุ้มครองโดยกฎหมายเฉพาะว่าด้วยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (Design Approach)

การให้ความคุ้มครองโดยอาศัยกฎหมายเฉพาะ (sui generis)นั้นเป็นการกำหนดบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้โดยตรงที่ไม่ได้อิงอยู่กับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่นเช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครองภายใต้ระบบสิทธิบัตร และในปัจจุบันการให้ความคุ้มครองโดยอาศัยกฎหมายเฉพาะถือเป็นระบบการให้ความคุ้มครองที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากที่สุด หลายประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบยุโรปมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยอาศัย “design law” เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศแคนาดา ประเทศอังกฤษ ประเทศสิงคโปร์

การให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะนั้นจะมีหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความคุ้มครองคล้ายคลึงกับการคุ้มครองโดยกฎหมายสิทธิบัตรเกือบทุกประการ เช่น การได้มาซึ่งสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยการจดทะเบียนซึ่งเป็นแบบพิธีการตามที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าของแบบต้องนำแบบไปจดทะเบียนก่อนจึงจะได้รับความคุ้มครองไม่ใช่ได้มาซึ่งสิทธิโดยอัตโนมัติ รวมทั้งแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่สามารถนำไปจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยเฉพาะได้จะต้องมีการตรวจสอบความใหม่ (novelty) ว่าไม่เคยปรากฏที่ใดมาก่อนซึ่งเป็นคุณสมบัติเช่นเดียวกับการได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายสิทธิบัตร

นอกจากนี้ผลทางกฎหมายเมื่อเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้จดทะเบียนตามที่กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมกำหนดมีลักษณะเป็นสิทธิโดยเฉพาะเจาะจงแต่เพียงผู้เดียว (exclusive right) ที่มีระดับการให้ความคุ้มครองที่เท่าเทียมกันกับสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กล่าวคือไม่ได้มีเพียงสิทธิป้องกันหรือห้ามปรามมิให้บุคคลอื่นมาทำซ้ำลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนเท่านั้น แต่ห้ามผู้อื่นใช้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่เหมือนหรือคล้ายกับของตนเลยทีเดียว ฉะนั้นหากมีผู้อื่นนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปใช้แม้เพียงเป็นแบบที่คล้ายคลึงกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเฉพาะ ไม่ว่าจะมีเจตนาทำละเมิดลอกเลียนแบบเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยตรงหรือไม่ก็ตาม ถือว่าทำละเมิดต่อเจ้าขอแบบแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการพิจารณาว่าละเมิดสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นไม่ได้พิจารณาจาก “เจตนา” ของผู้ทำละเมิด หากแต่พิจารณาว่าถ้ามีการกระทำอันเข้าลักษณะเป็นการ

ละเมิดก็ถือว่าละเมิดสิทธิทันที ไม่คำนึงถึงผู้กระทำจงใจจะให้เกิดขึ้นหรือไม่หรือการกระทำนั้นเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือไม่[37]

เมื่อพิจารณาโดยเปรียบเทียบการคุ้มครองทั้ง 3 รูปแบบแล้วผู้เขียนเห็นว่าการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ใช่รูปแบบการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยตรง แต่เป็นปัญหาการให้ความคุ้มครองคาบเกี่ยวซ้ำซ้อนที่เกิดขึ้นในหลายประเทศเมื่อต้นร่างแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาจเข้าลักษณะเป็นงานศิลปกรรม หรือเข้าลักษณะเป็นงานศิลปประยุกต์หากแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกิดจากการนำงานศิลปกรรมไปใช้ประโยชน์ทางการค้าอันเป็นประโยชน์อย่างอื่นนอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของงานศิลปะ ซึ่งแต่ละประเทศได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อไม่ให้เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายทั้งสองฉบับ ซึ่งส่งผลให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้รับความคุ้มครองมากเกินไปอันเป็นการขัดขวางต่อวัตถุประสงค์ที่มุ่งคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายในระยะเวลาพอสมควร

รูปแบบการให้ความคุ้มครองโดยอาศัยกฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายเฉพาะว่าด้วยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้น มีหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อจะให้ได้รับความคุ้มครองที่ไม่แตกต่างกันเพียงแต่บัญญัติไว้ในกฎหมายคนละส่วนกันเท่านั้น กล่าวคือระบบการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยอาศัยกฎหมายสิทธิบัตรนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและสิ่งประดิษฐ์มารวมอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายเดียวกันทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการออกแบบและสิ่งประดิษฐ์มีกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองที่เหมือนกันตั้งแต่การได้มาซึ่งสิทธิ,ลักษณะของสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองและหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองต่างๆก็มีลักษณะอย่างเดียวกันหลายประเทศจึงกำหนดให้อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันเพื่อง่ายแก่การศึกษา ส่วนประเทศที่กำหนดให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอยู่ภายใต้กฎหมายเฉพาะแยกต่างหากจากกฎหมายสิทธิบัตรคงมีเหตุผลเนื่องจากเป็นการให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ต่างชนิดกันกับสิ่งประดิษฐ์ อย่าไรก็ตามแม้จะมีหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองหรือสิทธิที่ได้รับมีลักษณะคล้ายคลึงกันก็ตาม แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่ารูปแบบการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยกฎหมายเฉพาะซึ่งเป็นรูปแบบที่ปรากฏแพร่หลายในปัจจุบันน่าจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การ

---

[37] อาจารีย์ พ่วงมหา “การคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), น. 152.

ให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมากที่สุด เนื่องจากการแยกเป็นกฎหมายคนละฉบับจะทำให้ไม่เกิดความสับสน

2.2 การจัดทำความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในกรอบของ WIPO

หลังจากยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคและในขณะเดียวกันก็เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างผลกำไรให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจการค้า จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเพื่อป้องกันมิให้บุคคลอื่นนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของผู้ออกแบบไปใช้แสวงหาประโยชน์แก่ตนโดยมิได้ลงทุนลงแรงแต่อย่างใด ในหลายประเทศจึงออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเพื่อเป็นการตอบแทนแก่เจ้าของความคิดในการใช้สติปัญญา ทุ่มเทแรงกาย สละเวลารวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ต้องสูญเสียไป

ภายใต้ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่แต่ละประเทศบัญญัติขึ้นนั้น มีผลให้ความคุ้มครองเฉพาะภายในดินแดนของประเทศดังกล่าวเท่านั้น ไม่อาจขยายออกไปภายนอกประเทศได้[38]ทั้งนี้เพราะแต่ละประเทศมีหลักกฎหมายหนึ่งซึ่งถือว่าสำคัญและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปคือ “หลักดินแดน” ภายใต้หลักดินแดนนี้สิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งทรัพย์สินทางปัญญาอื่น จะเกิดขึ้นจากการรับรองโดยกฎหมายภายในและมีผลคุ้มครองสิทธิเฉพาะภายในดินแดนของแต่ละประเทศเท่านั้นตามหลักเรื่องอำนาจ

---

[38]วิธีการขยายระบบการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมออกไปนอกประเทศในช่วงก่อนคริสต์วรรษที่ 19 (ช่วงก่อนมีการจัดทำอนุสัญญากรุงปารีสฯ) อาจทำได้หลายทางด้วยกันโดยอาจสนับสนุนหรือกดดันให้ประเทศอื่นๆก่อตั้งระบบการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขึ้นให้สอดคล้องกันมากที่สุด หรืออาจทำโดยการเจรจาสนธิสัญญาสองฝ่ายให้ยอมรับพันธกรณีระหว่างกันว่าจะยอมรับและให้การคุ้มครองระหว่างกันตามหลักต่างตอบแทน (reciprocity principle) ซึ่งข้อเสียคือวิธีการดังกล่าวข้างต้นหาความแน่นอนไม่ได้เนื่องจากระดับการคุ้มครองขึ้นอยู่กับอำนาจในการเจรจาต่อรองและความตกลงของประเทศคู่สัญญาเป็นสำคัญ (ดัดแปลงจาก จักรกฤษ ควรพจน์ ,กฎหมายสิทธิบัตร: แนวความคิดและบทวิเคราะห์ ,พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์นิติธรรม,2540) น. 222.)

อธิปไตย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะถูกกำหนดโดยกฎหมายภายในของประเทศที่ให้ความคุ้มครอง กฎหมายภายในของแต่ละประเทศจะเป็นตัวกำหนดสาระสำคัญของการคุ้มครอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงื่อนไขของการให้ความคุ้มครอง ขอบเขตของสิทธิ ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครอง โดยการให้ความคุ้มครองตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดจะมีผลอยู่ภายในดินแดนของแต่ละประเทศเท่านั้น ดังนั้นหากผู้ออกแบบต้องการให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในประเทศใดก็จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายแต่ละประเทศกำหนดไว้ ซึ่งในแต่ละประเทศก็จะกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองแตกต่างกันไป นอกจากนี้มาตรฐานในการให้ความคุ้มครองในแต่ละประเทศอาจไม่เท่าเทียมกัน อีกทั้งในบางประเทศไม่มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้ ก็ไม่อาจขอรับความคุ้มครองในประเทศดังกล่าวได้[39] ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้มีการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทุกประเทศทั่วโลกและมีมาตรฐานการให้ความคุ้มครองที่เป็นสากล องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) จึงได้พยามจัดทำร่างกฎหมายแม่แบบว่าด้วยการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (Model Law for Developing Countries on Industrial Design) เพื่อเป็นแบบอย่างให้หลายๆประเทศโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่จะสร้างระบบกฎหมายให้ความคุ้มครองที่มีมาตรฐานสากลร่วมกัน รวมไปถึงพยายามสร้างระบบการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศด้วยการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือจากรัฐทั้งหลายที่เข้าเป็นภาคีสมาชิกของ WIPO

ความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลและบริหารจัดการขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ในปัจจุบัน มีดังนี้[40]

1. ความตกลงระหว่างประเทศที่มุ่งกำหนดหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (treaties providing for the substantive protection)

---

[39] สหภาพพม่ามีพระราชบัญญัติสิทธิบัตรและการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2489 แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่มีผลใช้บังคับแต่อย่างใด ดังนั้นในขณะนี้ประเทศพม่าจึงยังไม่มีการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

[40] WIPO;World Intellectual Property Organization: general Information,(Geneva: WIPO Publication,1996) ,p 3.

(1) อนุสัญญากรุงปารีสเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1883 ให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นทรัพย์สินอุตสาหกรรม

(2) อนุสัญญาเบอร์นเพื่อการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1886 ให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์

2. ความตกลงระหว่างประเทศเพื่อความสะดวกในการได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในหลายประเทศ (treaties facilitating the acquisition of industrial design protection in several countries) ตามข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่น (การจดทะเบียน) แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1925

3. ความตกลงระหว่างประเทศเพื่อจัดตั้งระบบการจำแนกประเภทสากล (treaties establishing international classification) ตามข้อตกลงลูกาโน่ว่าด้วยการจำแนกประเภทผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

2.2.1 <u>ความตกลงระหว่างประเทศที่มุ่งกำหนดหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม</u>

1) การให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นทรัพย์สินอุตสาหกรรมภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883

ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการต่างพยายามปกป้องธุรกิจอุตสาหกรรมของตนจากการถูกลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์จากผู้ประกอบการอื่น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าซึ่งในขณะนั้นมีการแข่งขันกันสูง แต่ข้อจำกัดในเรื่อง"หลักดินแดน"ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น นับว่าเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวและพัฒนาการของวงการอุตสาหกรรม กล่าวคือ แม้จะขอคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายในประเทศหนึ่งแล้ว แต่เมื่อผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ถูกวางจำหน่ายกลายเป็นที่นิยมแพร่หลายก็อาจจะถูกผู้ประกอบการรายอื่นลอกเลียนนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวไปใช้กับสินค้าชนิดเดียวกัน และนำไปแสวงหาผลประโยชน์ในตลาดต่างประเทศได้โดยไม่ต้องลงทุนลงแรง ทั้งนี้เนื่องจากสิทธิของผู้ขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้ขอรับความคุ้มครองไว้ในประเทศใดประเทศหนึ่งมีกรอบจำกัดอยู่เฉพาะภายในดินแดนของประเทศดังกล่าวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในปี ค.ศ. 1883 บรรดา

ประเทศผู้นำทางอุตสาหกรรมได้รวมตัวกัน 11 ประเทศ [41]ร่วมกันก่อตั้งสหภาพระหว่างประเทศเพื่อจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศฉบับหนึ่งเรียกว่า อนุสัญญากรุงปารีสเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) อนุสัญญากรุงปารีสเริ่มมีผลใช้บังคับมาตั้งแต่ วันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1884 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่กล่าวถึงทรัพย์สินทางปัญญาที่เก่าแก่ที่สุดก่อตั้งมากว่า 100 ปี และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเสมอ ปัจจุบันมีจำนวนภาคีสามชิกทั้งหมด 172 ประเทศ [42] โดยปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคี[43]

อนุสัญญากรุงปารีส ฯ นับตั้งแต่มีผลใช้บังคับเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของอนุสัญญารวม 6 ครั้ง มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 30 ข้อ มีขอบเขตการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมหลายประเภทอันได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (industrial designs), อนุสิทธิบัตรหรือสิทธิบัตรย่อย (utility models), สิทธิบัตร (patents), เครื่องหมายการค้า (trademarks), ชื่อทางการค้า (service marks), สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (indications of source or appellation of origin), การแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (unfair competition)

ในส่วนของการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรา 5 quinquies[44] แห่งอนุสัญญากรุงปารีสฯ ได้บัญญัติให้ประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายต้องให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการกำหนดมาตรฐานสากลในทางระหว่างประเทศให้มีการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภททรัพย์สินอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามมีข้อควรตระหนักว่าอนุสัญญากรุงปารีส ฯมิได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้เฉพาะโดยตรง ทั้งนี้เห็นได้จากการที่อนุสัญญากรุงปารีสฯไม่ได้กำหนดคำนิยามความหมายของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คุณสมบัติของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่อาจนำมาขอรับความคุ้มครองได้,การเยียวยาความเสียหายเมื่อมีการละเมิดสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม,

---

[41] Belgium ,Brazil ,El Salvador ,France ,Guatemala ,Italy ,the Netherlands ,Portugal ,Serbia ,Spain ,Switzerland

[42] http://www.wipo.int/treaties/en (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2551)

[43] ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ประเทศไทยสมัครเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2547

[44] Article 5 quinquies of Paris Convention “Industrial designs shall be protected in all the countries of the Union.”

ระยะเวลาการให้ความคุ้มครอง หรือหลักเกณฑ์และขั้นตอนการดำเนินการเพื่อขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม โดยปล่อยให้เป็นหน้าที่ของประเทศภาคีทั้งหลายที่จะกำหนดขึ้นเอง แต่อนุสัญญากรุงปารีส ฯ ได้บัญญัติเป็นหลักการพื้นฐานและกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standard) [45]ไว้บางประการเพื่อผูกพันประเทศทั้งหลายที่เข้าเป็นภาคีสมาชิกให้ต้องจัดทำกฎหมายภายในที่เกี่ยวกับการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้มีความสอดคล้องกับหลักที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาเท่านั้น นอกจากนี้ อนุสัญญากรุงปารีส ฯ ไม่ได้สร้างระบบการให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศขึ้นโดยตรง ดังนั้นหากต้องการให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองในดินแดนของประเทศใดเจ้าของแบบยังคงต้องไปขอรับความคุ้มครองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ตามกฎหมายภายในของประเทศนั้นๆอย่างไรก็ตาม ถือว่าอนุสัญญากรุงปารีส ฯ ได้วางหลักเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้ระบบการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหลุดพ้นจากข้อจำกัดของประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยอาศัยหลักพื้นฐานที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) หลักการพื้นฐาน

ก. หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (national treatment)

หลักการนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 2(1) [46]ของอนุสัญญาและนำมาใช้กับการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยอาศัยมาตรา 1(2) ภายใต้หลักการนี้ บุคคลผู้มีสัญชาติของประเทศภาคีอนุสัญญากรุงปารีส จะได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนในประเทศ

---

[45] มาตรฐานขั้นต่ำเป็นการกำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายมีความผูกพันที่จะต้องให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ไม่ต่ำไปกว่าหลักการที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส ฯ แต่ทั้งนี้ประเทศภาคีอาจเลือกให้ความคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าได้ตราบเท่าที่การให้ความคุ้มครองนั้นไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา

[46] Article 2 (1) of Paris Convention “Nationals of any country of the Union shall, as regards the protection of industrial property , enjoy in all the other countries of the Union the advantages that their respective laws now grant, or may hereafter grant, to nationals; all without prejudice to the rights specially provided for by this Convention. Consequently, they shall have same protection as the latter, and the same legal remedy against any infringement of their rights, provide that the condition and formalities imposed upon nationals are complied with.”

อื่นๆที่เป็นภาคีของอนุสัญญาอย่างเท่าเทียมและเสมอกันกับที่ผู้มีสัญชาติของประเทศนั้นได้รับความคุ้มครอง

หลักการนี้ถือเป็นรากฐานของการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศภาคีทั้งหลาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงหลักต่างตอบแทน หรือหลักถ้อยทีถ้อยอาศัย (reciprocity principle) ซึ่งหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติได้ถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันมิให้มีการกีดกันคนต่างชาติ[47]กล่าวคือ ประเทศภาคีของอนุสัญญามีพันธกรณีที่จะต้องให้สิทธิและความคุ้มครองแก่คนชาติตน โดยจะมีการให้สิทธิพิเศษแก่คนชาติตนเหนือกว่าคนที่มีสัญชาติของประเทศภาคีอื่นหรือเลือกปฏิบัติระหว่างคนชาติของตนกับคนชาติของประเทศภาคีอื่นมิได้ เช่น จะกำหนดค่าธรรมเนียมในการขอรับความคุ้มครองของคนชาติตนกับคนชาติของประเทศภาคีอื่นๆไว้ในอัตราที่แตกต่างกันมิได้ ทั้งคนชาติของประเทศภาคีอื่นๆต้องได้รับการเยียวยาจากการถูกละเมิดสิทธิเช่นเดียวกันกับคนชาติตน

ข. หลักการใช้สิทธิที่จะขอรับความคุ้มครองก่อน (right of priority)

หลักการนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของอนุสัญญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นเป็นไปตามมาตรา 4 A (1)[48] และ มาตรา 4 C (1)[49] กล่าวคือภายใต้หลักการนี้ผู้ที่มีสิทธิขอรับความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือผู้สืบสิทธิ (his successor in title) ที่ได้เคยยื่นขอรับความคุ้มครองไว้ในประเทศภาคีของอนุสัญญาประเทศหนึ่งประเทศใดแล้ว (first-filed application) สามารถที่จะมาขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเดียวกันนั้นในประเทศภาคีอื่นๆได้อีก โดยให้ถือว่าวันที่ยื่นครั้งหลังเป็นวันเดียวกันกับวันที่ได้ยื่นขอรับความคุ้มครองไว้ครั้งแรก แต่การขอรับความคุ้มครองในประเทศภาคีอื่นต่อมานั้นจะต้องได้กระทำภายในกำหนด 6 เดือน นับจากวันที่มีการยื่นขอความคุ้มครองครั้งแรก

---

[47] Uma Suthersane, *supra note* 2, p. 433.

[48] Article 4A(1) of Paris Convention " Any person who has duly filed an application for…,or of an industrial design,…,in one of the countries of the Union, or his successor in title, shall enjoy, for the purpose of filing in the other countries, a right of priority during the periods hereinafter fixed."

[49] Article 4C(1) of Paris Convention "The periods of priority to above shall be…,and six month for industrial designs…"

หลักการนี้มีความสำคัญต่อผู้ที่ต้องการขอรับความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในหลายประเทศในช่วงเวลาเดียวกัน เนื่องจากการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในแต่ละประเทศมักจะกำหนดเงื่อนไขว่า แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่สามารถนำมาขอรับความคุ้มครองได้จะต้องมีลักษณะ "ใหม่ (novelty)" ซึ่งไม่เคยถูกปรากฏที่ใดมาก่อน ดังนั้นหากไม่มีหลักการขอใช้สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองก่อนแล้ว ผู้ที่ต้องการขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมก็ไม่อาจขอรับความคุ้มครองในหลายๆประเทศได้ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อได้มีการยื่นขอรับความคุ้มครองไว้ในประเทศหนึ่งแล้ว ข้อมูลและรายละเอียดของแบบนั้นได้ถูกเปิดเผยแล้ว แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวก็จะขาดความใหม่ จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะขอรับความคุ้มครองในประเทศอื่นๆได้อีก นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ขอรับความคุ้มครองในการเตรียมตัวเพื่อขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนในประเทศใดประเทศหนึ่งอีกด้วยคือ ผู้ที่ต้องการขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีเวลา 6 เดือน ที่จะพิจารณาว่าประเทศใดที่ตนต้องการยื่นขอรับความคุ้มครอง และยังสามารถนำสินค้าที่ได้ขอรับความคุ้มครองไว้ในประเทศหนึ่งมาวางขายได้โดยไม่ถือว่าเป็นการทำลายความใหม่[50] อีกทั้งยังมีเวลาตระเตรียมขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ เพื่อยื่นขอความคุ้มครองโดยไม่ต้องกังวลว่าในระหว่างเวลาดังกล่าวนั้นบุคคลอื่นจะสามารถยื่นขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเดียวกับที่ตนได้ยื่นไว้แล้ว

ค. การให้ความคุ้มครองชั่วคราวในการจัดแสดงงานระหว่างประเทศ (temporary protection at international exhibitions)

นอกจากหลักการพื้นฐานของอนุสัญญากรุงปารีสที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีหลักการพื้นฐานอีกประการหนึ่งที่นำไปใช้กับการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กล่าวคือ บทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองชั่วคราวในการจัดแสดงงานต่อสาธารณะซึ่งหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดหรืออนุญาตให้มีในทางระหว่างประเทศ ซึ่งหลักการดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11(1) [51]ของอนุสัญญาว่าประเทศภาคีของอนุสัญญากรุงปารีสทั้งหลายจะต้องกำหนดเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายใน

---

[50] Uma Suthersanen, *supra note* 2, p. 433.

[51] Article 11(1) of Paris Convention "The countries of the Union shall, in conformity with their domestic legislation, grant temporary protection to…,industrial designs,…,in respect pf goods exhibited at official or officially recognized international exhibitions held in the territory of any of them."

ให้มีการคุ้มครองชั่วคราวแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในกรณีที่มีการจัดนิทรรศการแสดงสินค้าซึ่งหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดหรืออนุญาตให้มีภายในดินแดนของรัฐตน

วัตถุประสงค์ของหลักการให้ความคุ้มครองชั่วคราวนั้นก็เช่นเดียวกันกับวัตถุประสงค์ของหลักการให้สิทธิที่จะขอรับความคุ้มครองก่อน กล่าวคือ ป้องกันมิให้การจัดงานแสดงสินค้าต่อสาธารณะไปทำลายลักษณะความใหม่ของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม[52] ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งในการขอรับความคุ้มครองในหลายๆประเทศ หากไม่มีหลักการนี้เจ้าของแบบก็ไม่กล้านำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ตนคิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นออกมาแสดงโชว์ เนื่องจากแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ถูกนำมาแสดงให้ปรากฏต่อสาธารณชนในงานแสดงสินค้านานาชาตินั้นเป็นการเปิดเผยถึงรายละเอียดและข้อมูลเกี่ยวกับแบบ แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจึงขาดความใหม่ ทำให้เจ้าของแบบไม่อาจนำแบบดังกล่าวไปขอรับความคุ้มครองในประเทศอื่นๆได้อีก

(2) มาตรฐานขั้นต่ำในการให้ความคุ้มครอง

แม้อนุสัญญากรุงปารีสจะให้อิสระแก่ประเทศภาคีในการจัดระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้อย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตามอนุสัญญากรุงปารีสก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ขั้นต่ำบางประการไว้กล่าวคือ

ก. มาตรการริบคืนสิทธิ (forfeiture of design)

ตามมาตรา 5 B [53]ของอนุสัญญานี้บัญญัติว่า “ไม่ว่าในกรณีใดๆ การให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะต้องไม่อยู่ภายใต้หลักการริบคืนสิทธิโดยอาศัยเหตุผลเพียงว่าไม่ได้นำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปใช้งานให้เป็นประโยชน์ หรือเพราะเป็นการนำเข้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศที่มีแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครอง”

---

[52] WIPO, WIPO Asian Regional Seminar on Industrial Design: Beijing ,China March 1to3,1994,(Geneva: WIPO Publication,1994),p 37.

[53] Article 5 B of Paris Convention “The protection of industrial designs shall not, under any circumstance, be subject to any forfeiture, either by reason of failure to work or by reason of the importation of articles corresponding to those which are protected.”

หลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติแห่งมาตรานี้กำหนดให้ประเทศภาคีทั้งหลายต้องไม่นำมาตรการริบคืนสิทธิ (forfeiture)[54] มาใช้ในกรณี

1. ไม่ได้นำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปใช้งานให้เป็นประโยชน์ หรือ

2. นำเข้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศซึ่งมีแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับคุ้มครอง (จะเห็นได้ว่าอนุสัญญากรุงปารีส ฯได้ให้สิทธิผูกขาดในการนำเข้าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองจากต่างประเทศแก่ผู้ทรงสิทธินอกเหนือไปจากสิทธิที่จะผลิตหรือใช้งานแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม)

แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศภาคีทั้งหลายของอนุสัญญามีอิสระที่จะนำมาตรการบังคับใช้สิทธิ (compulsory licensing) มาใช้ในกรณีที่ไม่ได้นำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปใช้งาน [55] กล่าวคือ หากบุคคลผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไม่นำแบบไปใช้ประโยชน์ภายในประเทศที่ให้ความคุ้มครอง แม้การให้ความคุ้มครองจะไม่สิ้นไปโดยการเพิกถอนหรือริบคืนสิทธิ แต่รัฐนั้นอาจจะเข้าแทรงแซงการใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม โดยรัฐจะออกหนังสืออนุญาติให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกที่มีความประสงค์จะนำเอาแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยการออกหนังสืออนุญาตนั้นไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิก่อน และหนังสืออนุญาตดังกล่าวจะทำให้บุคคลภายนอกนั้นมีอำนาจกระทำได้ทุกอย่างเช่นเดียวกับผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม[56]

ข. การระบุบนสินค้าว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองแล้ว (marking of goods)

---

[54] คำว่า “ริบคืนสิทธิ (forfeiture)” ให้หมายความรวมถึง มาตรการใดๆที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสิ้นสุดลงไม่ว่าจะโดยใช้ถ้อยคำใดๆเช่น การยกเลิก (repeal) ,การเพิกถอน (revocation) หรือการทำให้เป็นโมฆะ (annulment)

[55] WIPO, *supra note* 52,p 35.

[56] จักรกฤษ ควรพจน์, กฎหมายสิทธิบัตรแนวความคิดและบทวิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม,2544) น. 235.

มาตรา 5 D[57] บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ประเทศภาคีทั้งหลายออกกฎหมายภายในบัญญัติเป็นข้อกำหนดว่าการระบุบนสินค้าว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมบนสินค้านั้นได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองไว้แล้ว เป็นเงื่อนไขยอมรับสิทธิในการให้ความคุ้มครอง”

จากบทบัญญัติข้างต้น ประเทศภาคีทั้งหลายอาจกำหนดให้ผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสามารถแสดงถึงการได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมด้วยถ้อยคำใดๆ เช่น “Patent” บนสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพื่อแสดงว่าแบบบนสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไว้แล้ว แต่อย่างไรก็ตามอนุสัญญากรุงปารีสฯกำหนดไว้ในมาตรานี้ว่าประเทศภาคีทั้งหลายไม่อาจเอาการที่ผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไม่ระบุบนสินค้าถึงข้อความดังกล่าวมาเป็นเงื่อนไขในการปฏิเสธความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เพราะถือว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรงเกินควร[58] แต่ทั้งนี้อนุสัญญากรุงปารีสให้อิสระแก่ประเทศภาคีที่จะกำหนดให้มีบทลงโทษอื่น เช่น ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิไม่ได้ประทับตราบนสินค้าว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้ หากมีผู้อื่นมากระทำการละเมิดสิทธิ ผู้ทรงสิทธิไม่อาจร้องขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าผู้ทำละเมิดได้รู้อยู่ว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวได้รับความคุ้มครองไว้แล้ว แม้จะไม่มีการระบุบนตัวสินค้านั้นก็ตาม

นอกจากอนุสัญญากรุงปารีส ฯ จะได้กำหนดหลักการพื้นฐานและมาตรฐานการให้ความคุ้มครองขั้นต่ำที่สำคัญบางประการเพื่อให้ประเทศภาคีมีพันธกรณีต้องรับไปปฏิบัติตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นแล้ว อนุสัญญากรุงปารีส ฯ ยังกำหนดให้ประเทศภาคีทั้งหลายต้องดำเนินการจัดให้มีสำนักงานภายในประเทศเพื่อทำหน้าที่ดูแลบริหารจัดการเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางโดยเฉพาะอีกด้วย [59]

---

[57] Article 5 D of Paris Convention “No indication or mention of…, or of the deposit of the industrial design, shall be required upon the goods as a condition of recognition of the right to protection.”

[58] WIPO in cooperation with the national Institute of Industrial Property (INPI) of France, Symposium on Industrial Designs am Boise (France):Oct 4and5 1990, (France: WIPO Publication, 1991) p56.

[59] Article 12(1) of Paris Convention “Each country of the Union undertakers to establish a special industrial property service and a central office for the communication to the public of patents, utility models, industrial designs, and trademarks…”

2) การให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นงานศิลปกรรมภายใต้อนุสัญญาเบอร์น ค.ศ. 1886

ลักษณะโดยทั่วไปของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นมีความผสมผสานระหว่างงานอุตสาหกรรม (industrial work) กับงานศิลปกรรม (artistic work) ซึ่งเมื่อพิจารณาย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์ความเป็นมาในช่วงแรกของยุคฟื้นฟูศิลปะ (renaissance)การออกแบบ (design)ถือเป็นงานศิลปหัตถกรรมอย่างหนึ่งจนกระทั่งเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมการออกแบบเริ่มเข้ามามีผลต่อระบบเศรษฐกิจในฐานะเป็นทรัพย์สินอุตสาหกรรมนอกเหนือไปจากการสร้างสุนทรีย์ภาพในฐานะเป็นงานศิลปกรรมเท่านั้น[60] แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจึงอาจได้รับความคุ้มครองทั้งในฐานะเป็นทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) โดยเป็นงานศิลปประยุกต์ ศิลปกรรมหรือจิตรกรรม อันเป็นส่วนหนึ่งของงานลิขสิทธิ์ (copyright) ด้วย ดังนั้นนอกจากจะพิจารณาการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศภายในขอบเขตของอนุสัญญากรุงปารีสเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property)แล้ว การให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมยังอยู่ภายในขอบเขตของอนุสัญญาเบอร์นว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปกรรมและงานวรรณกรรม (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic) อีกด้วย ผู้เขียนจึงต้องขอกล่าวถึงหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและงานศิลปประยุกต์ภายใต้อนุสัญญาเบอร์นฯ ควบคู่ไปด้วย

อนุสัญญาเบอร์นฯ เป็นสัญญาระหว่างประเทศหลายฝ่ายเพื่อคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรมที่เก่าแก่ที่สุด ก่อตั้งมานานกว่า 100 ปี[61] โดยเริ่มต้นจากในช่วง ศ.ต. 18-19 ซึ่งเป็นช่วงของการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้มีการพัฒนาทางด้านวิทยาการในแขนงต่างๆ อันทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมศิลปกรรมต่างๆมากมาย ด้วยเหตุนี้ประเทศทั้งหลายที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม จึงเล็งเห็นความสำคัญในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศมากขึ้น แต่ในช่วงแรกระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศเป็นการคุ้มครองในรูปแบบของการตกลงแลกเปลี่ยนความคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการตอบแทนระหว่างกันในรูปของสนธิสัญญาทวิภาคี

---

[60] Uma Suthersanen,*supra note* 2, p.13.

[61] WIPO ,Background Reading Material on Intellectual Property,(Geneva: WIPO Publication , 1988), p. 66

(bilateral treaties)[62] แต่กระนั้นการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศโดยสนธิสัญญาทวิภาคียังประสพปัญหาในระหว่างประเทศคู่สัญญา เพราะหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวความคิดที่จะจัดระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศให้มีสาระสำคัญและบทบัญญัติไปในแนวทางเดียวกันจึงได้จัดทำอนุสัญญากรุงเบอร์นฯ เมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1886 เสร็จสมบูรณ์ ณ กรุงปารีส เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1896 ซึ่งเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรกของโลกที่คุ้มครองลิขสิทธิ์

อนุสัญญาเบอร์นฯ ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 7 ครั้ง 8 ฉบับ กล่าวคือ แก้ไขที่กรุงปารีส ค.ศ. 1896 ที่กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1908 แก้ไขแล้วเสร็จที่กรุงเบอร์น เมื่อ ค.ศ. 1914 แก้ไขที่กรุงโรม ค.ศ. 1928 และที่กรุงบรัสเซล ค.ศ. 1948 ต่อมามีการแก้ไขที่กรุงสตอคโอล์ม ค.ศ. 1967 และกรุงปารีส 1971 และการแก้ไข ณ กรุงปารีส ได้รับการปรับปรุงอีกครั้งใน ปี ค.ศ. 1979

ในช่วงแรก (ก่อนปี ค.ศ. 1914) งานอันมีลิขสิทธิ์ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองตามอนุสัญญาเบอร์นฯ นั้นจำกัดไว้เฉพาะแต่ “งานวรรณกรรมและศิลปกรรม” (literary and artistic works) ซึ่งยังมีขอบเขตไม่กว้างนัก จะเห็นได้จากอนุสัญญาเบอร์น ค.ศ. 1886 ยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์ (works of art applied to industry) ในฐานะเป็นงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ต่อมาเมื่อมีการจัดทำอนุสัญญาเบอร์น ฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน 1908 ก็ได้ขยายขอบเขตงานที่ให้ความคุ้มครองรวมถึงงานศิลปประยุกต์ด้วยเป็นครั้งแรก โดยมาตรา 2 ของอนุสัญญาเบอร์ลิน 1908 กำหนดว่า “งานศิลปประยุกต์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางอุตสาหกรรมอาจถูกให้ความคุ้มครองตราบเท่าที่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศบัญญัติไว้” [63] ซึ่งเมื่อพิจารณามาตรานี้แล้วจะเห็นว่าการให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์ภายใต้อนุสัญญาเบอร์นที่มีการแก้ไขนี้ยังไม่ถือเป็นข้อตกลงร่วม (general agreement) กล่าวคือ การให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์ถูกกำหนดไว้เป็นเพียงทางเลือกที่ประเทศภาคีจะกำหนดบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในให้ความคุ้มครองหรือไม่ก็ได้ จนกระทั่งเมื่อมีการประชุมแก้ไข อนุสัญญาเบอร์น ณ กรุงบรัสเซล ในปี ค.ศ.

---

[62] ไชยยศ เหมะรัชตะ,*อ้างแล้ว เชิงอรรถที่* 4,น. 121.

[63] Article 2 of the Berlin Act “Works of art applied to industrial purposes shall be protected so far the domestic legislation of each country allows.”

1948 ได้กำหนดบังคับให้ประเทศภาคีทั้งหลายต้องให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์ในฐานะเป็นงานศิลปกรรมแขนงหนึ่ง[64] และบทบัญญัติดังกล่าวใช้มาจนถึงปัจจุบัน[65]

(1) ขอบเขตและเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองงานศิลปประยุกต์และแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

แม้อนุสัญญาเบอร์นฯ จะกำหนดให้ประเทศภาคีทั้งหลายต้องให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์ในฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างหนึ่งก็ตาม แต่อนุสัญญาเบอร์นฯก็มิได้กำหนดนิยามความหมาย ขอบเขตหรือเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์แต่อย่างใด แต่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของประเทศภาคีทั้งหลายที่จะมีอิสระในการกำหนดนิยาม ขอบเขตเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์และการออกแบบ ดังจะเห็นได้จากมาตรา 2(7) [66] แห่งอนุสัญญาเบอร์นฯที่บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติแห่งมาตรา 7(4) ของอนุสัญญานี้ ให้ประเทศภาคีสมาชิกกำหนดขอบเขตการบังคับใช้ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายของตนกับงานศิลปประยุกต์และงานออกแบบ รวมถึงกำหนดเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองแก่งานดังกล่าวด้วย...”

บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่าอนุสัญญาเบอร์นฯ มิได้กำหนดว่าประเทศภาคีสมาชิกจะต้องกำหนดให้งานออกแบบได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นงานศิลปประยุกต์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ แต่อนุสัญญาเบอร์นฯ กำหนดให้ประเทศภาคีต้องให้ความคุ้มครองทั้งงานศิลปประยุกต์และงานออกแบบอย่างเท่าเทียมกัน[67]ภายใต้ขอบเขตและเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองตามที่ประเทศภาคีกำหนด อย่างไรก็ตามเมื่ออนุสัญญากำหนดให้ประเทศภาคีทั้งหลายมีอิสระที่จะ

---

[64] WIPO, WIPO Asian Regional Seminar on Industrial Design: Beijing ,China March 1to3,1994,(Geneva: WIPO Publication,1994),pp. 37-38.

[65] Article 2 (1) of Berne Convention “The expression ‘literary and artistic work’ shall include every protection in the literary, scientific and artistic domain whatever may be the mode of form of its expression, such as …work of applied art…”

[66] Article 2 (7) of Berne Convention “Subject to the provision of Article 7(4) of this Convention,it shall be a matter for legislation in the countries of the Union to determine the extent of the application of their laws to works of applied art and industrial designs and models, as well as the condition under which such works, designs, and models shall be protected…”

[67] Uma Suthersanen,*supra note* 47, p.427.

กำหนดขอบเขตและเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองงานออกแบบและงานศิลปประยุกต์ ดังนั้น ประเทศภาคีอาจจะให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นงานศิลปประยุกต์ ภายใต้ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือภายใต้ระบบกฎหมายว่าด้วยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยเฉพาะ (sui generis) ก็ได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องการให้ความคุ้มครองซ้ำซ้อนแก่งานออกแบบทั้งในฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์และทรัพย์สินอุตสาหกรรมไม่ได้ถูกแก้ไขโดยอนุสัญญาเบอร์นฯ แต่เป็นปัญหาที่อยู่ภายใต้แนวทางการแก้ไขของแต่ละประเทศซึ่งบางประเทศอาจกำหนดให้งานออกแบบได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายเฉพาะหรืออยู่ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์หรือบางประเทศอาจให้ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายหลายฉบับก็ได้ อนุสัญญาเบอร์นเพียงแต่กำหนดว่าหากประเทศภาคีใดไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบไว้โดยเฉพาะ ประเทศดังกล่าวต้องให้ความคุ้มครองงานดังกล่าวในฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ สรุปได้ว่าอนุสัญญาเบอร์นกำหนดให้ความคุ้มครองงานออกแบบภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ในลักษณะการให้ความคุ้มครองในลำดับรองเมื่อประเทศภาคีไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบเอาไว้โดยตรง

(2) หลักการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์

อนุสัญญาเบอร์นฯ ได้กำหนดเป็นหลักการพื้นฐาน 2 ประการคือหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติและกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้ประเทศภาคีมีพันธกรณีที่ต้องรับเอาไปปฏิบัติ

ก. หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (national treatment)

เดิมตอนท้ายของบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาเบอร์น มาตรา 2(5) ฉบับแก้ไข ณ บรัสเซล กำหนดว่า “...การให้ความคุ้มครองงานในประเทศต้นกำเนิดในฐานะแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแต่เพียงอย่างเดียว จะก่อให้เกิดสิทธิในประเทศสมาชิกสหภาพอื่น เฉพาะแต่ในประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานดังกล่าวในฐานะที่เป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเท่านั้น”[68] ถือว่าเป็นการยกเว้นหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (national treatment) กล่าวคือภายใต้บทบัญญัติข้างต้นหากว่า

[68] Article 2 (5) of the Brussels Act “…works protected in the country of origin solely as designs and models shall be entitle in other countries of the Union only to such protection as shall be accorded to designs and models in such countries”

ประเทศต้นกำเนิดให้ความคุ้มครองเฉพาะในฐานะแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้กฎหมายเฉพาะว่าด้วยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเท่านั้นก็จะสามารถอ้างความคุ้มครองในรัฐภาคีอื่นได้ เฉพาะรัฐที่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้โดยเฉพาะเท่านั้น ดังนั้นหากรัฐภาคีใดไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้โดยเฉพาะแม้รัฐภาคีดังกล่าวจะให้ความคุ้มครองงานที่มีลักษณะเดียวกันในฐานะเป็นศิลปประยุกต์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ก็ไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่งานดังกล่าวได้

ตัวอย่างเช่น หาก A เป็นผู้ทรงแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในประเทศ X (ประเทศต้นกำเนิด) ซึ่งเป็นภาคีอนุสัญญาเบอร์น และ A ต้องการขอรับความคุ้มครองในประเทศ Y และ Z ซึ่งเป็นภาคีของอนุสัญญาเบอร์นเช่นกัน แต่ประเทศ Y ไม่มีกฎหมายเฉพาะในการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แต่หากเป็นงานที่เข้าลักษณะเป็นงานศิลปประยุกต์ก็ให้ความคุ้มครองงานดังกล่าวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ส่วนประเทศ Z มีกฎหมายคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะ เช่นนี้ภายใต้มาตรา 2(5) อนุสัญญาเบอร์นฉบับแก้ไข ณ บรัสเซล A ไม่สามารถขอรับความคุ้มครองในประเทศ Y ได้ แต่สามารถขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในประเทศ Z ได้

เพื่อเป็นการแก้ไขความไม่เป็นธรรมของ มาตรา 2(5) อนุสัญญาเบอร์นฉบับแก้ไข ณ บรัสเซล จึงได้มีการบัญญัติมาตรา 2(7) ขึ้นมาในระหว่างที่มีการประชุมแก้ไขอนุสัญญาเบอร์น ณ กรุงสต๊อคโฮล์ม ในปี ค.ศ. 1967 โดยมาตรา 2(7) [69]บัญญัติว่า “...หากในประเทศต้นกำเนิดให้ความคุ้มครองงานในฐานะเป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเท่านั้น การได้รับความคุ้มครองในรัฐภาคีอื่นก็จะเป็นการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามหากประเทศดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองไว้โดยเฉพาะ งานดังกล่าวอาจถูกคุ้มครองในฐานะเป็นงานศิลปกรรม”

การเพิ่มบทบัญญัติในตอนท้ายนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ประเทศสมาชิกสหภาพเบอร์นใดจะไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรัฐภาคี

---

[69] Article 2 (7) of Berne Convention “…works protected in the country of origin solely as designs and models shall be entitle in another country of the Union only to such special protection as is granted in that country, such works shall be protected as artistic works”

ดังกล่าวก็ต้องให้ความคุ้มครองแบบในฐานะเป็นงานศิลปกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ และหลักการที่ถูกแก้ไขโดย มาตรา 2(7) นั้นยังคงเป็นหลักการที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ข. มาตรฐานขั้นต่ำในการให้ความคุ้มครอง

หากประเทศภาคีใดกำหนดให้การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอยู่ภายใต้การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ประเทศภาคีคู่สัญญานั้นต้องกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีสิทธิอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

1. สิทธิในการทำซ้ำและดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ไม่ว่ารูปแบบใดๆเพื่อใช้แสวงหาประโยชน์ (right of reproduction and adaptation)

2. เผยแพร่งานอันมีลิขสิทธิ์ต่อสาธารณชน (right of communication)

3. สิทธิทางศีลธรรม (moral rights) คือสิทธิของผู้สร้างสรรค์ในการที่จะได้รับความคุ้มครองแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณ ผู้สร้างสรรค์แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีสิทธิเรียกร้องให้มีการคุ้มครองแบบที่ตนสร้างสรรค์และสิทธิที่จะปฏิเสธการกระทำใดๆที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงของตน

ส่วนในเรื่องอายุการคุ้มครอง หากประเทศภาคีอนุสัญญาเบอร์นให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในฐานะเป็นงานศิลปประยุกต์อายุการคุ้มครองต้องกำหนดไม่ต่ำกว่า 25 ปีนับแต่วันที่ได้สร้างสรรค์งานขึ้น อย่างไรก็ตามอายุการคุ้มครองดังกล่าวนำไปใช้ในกรณีแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เท่านั้น หากประเทศภาคีให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามกฎหมายเฉพาะอายุการคุ้มครองอาจน้อยกว่า 25 ปี[70]

2.2.2 <u>ความตกลงระหว่างประเทศเพื่อความสะดวกในการได้รับความคุ้มครองในหลายประเทศตามข้อตกลงเฮก ค.ศ. 1925 ว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (Hague Agreement Concerning the International Deposit of Industrial Designs : 1925) ของ WIPO</u>

1) ความเป็นมาและสาเหตุการเกิดข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1925

[70] Uma Suthersanen,*supra note* 2, p.431.

แม้จะได้มีการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศตามอนุสัญญากรุงปารีส 1883 และอนุสัญญาเบอร์น 1886 ขึ้นแล้วก็ตาม แต่อนุสัญญาทั้ง 2 ฉบับเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการให้ความคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศเท่านั้น โดยบทบัญญัติทั้งหลายในอนุสัญญาเป็นการวางหลักการพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเพื่อให้ประเทศภาคีทั้งหลายสร้างมาตรฐานการให้ความคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน แต่มิได้เป็นการจัดตั้งระบบการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศขึ้นโดยตรง ดังนั้นตามอนุสัญญาทั้งสองฉบับจึงยังไม่มีองค์กรระหว่างประเทศที่เป็นศูนย์กลางมีหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมซึ่งผู้ประกอบการสามารถยื่นคำขอเพียงครั้งเดียวแต่ได้รับความคุ้มครองทั่วโลก ดังนั้นหากเจ้าของแบบฯซึ่งประสงค์จะให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนได้รับความคุ้มครองในดินแดนของประเทศอื่นด้วย จะต้องนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวไปขอรับความคุ้มครองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในประเทศนั้น ซึ่งการขอรับความคุ้มครองในแต่ละประเทศอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ อันเป็นอุปสรรคแก่เจ้าของแบบฯในการนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนไปแสวงหาประโยชน์ กล่าวคือ

(1) ปัญหาในเรื่องความแตกต่างของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ทั้งนี้เนื่องจากหลักเกณฑ์หรือวิธีการขอรับความคุ้มครองและรูปแบบกฎหมายในการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในแต่ละประเทศแตกต่างกันออกไป บางประเทศการขอรับความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอยู่ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร (patent law for industrial design) บางประเทศมีกฎหมายเฉพาะแยกเป็นเอกเทศภายใต้กฎหมายว่าด้วยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (design law) บางประเทศให้ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ (copyright law) ความแตกต่างในเรื่องบทบัญญัติแห่งกฎหมายสร้างภาระแก่ผู้ประสงค์จะนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปขอรับความคุ้มครองจะต้องศึกษาขั้นตอน วิธีการเพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดไว้ก่อนที่จะไปดำเนินการ หรืออาจต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างที่ปรึกษาซึ่งมีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะให้เข้าไปดำเนินการแทนในแต่ละประเทศที่ประสงค์จะขอคุ้มครอง อันก่อให้เกิดภาระในเรื่องค่าใช้จ่าย ในทางกลับกันหากเป็นการดำเนินการขอรับความคุ้มครองในประเทศที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการไว้ไม่แตกต่างกัน การที่ผู้ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองต้องไปดำเนินการอย่างเดียวกันในหลายๆประเทศจึงก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนในขั้นตอนการดำเนินการ

(2) ปัญหาในเรื่องการจัดเตรียมเอกสารและค่าธรรมเนียมเพื่อยื่นขอรับความคุ้มครองในแต่ละประเทศที่ประสงค์จะได้รับความคุ้มครอง

เอกสารที่ยื่นประกอบคำขอคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะต้องเป็นไปตามที่แต่ละประเทศกำหนดไว้ซึ่งในบางประเทศอาจกำหนดให้ต้องยื่นหนังสือมอบอำนาจและเอกสารประกอบการขอคุ้มครองที่ได้รับการรับรองจาก Notary Public หรือได้รับการรับรองจากสถานฑูตในประเทศนั้นเสียก่อน จึงเป็นการสร้างภาระและความยุ่งยากแก่ผู้ยื่นขอคุ้มครองที่ต้องจัดเตรียมให้ครบ นอกจากนี้ ค่าธรรมเนียมที่กำหนดในแต่ละประเทศก็มีสกุลเงินที่แตกต่างกันไป จึงทำให้เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองแบบฯในหลายประเทศต้องสูญเสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการขอรับความคุ้มครองในแต่ละประเทศ

(3) ปัญหาในเรื่องการสืบค้นข้อมูล

สำหรับบางประเทศก่อนให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต้องผ่านการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวเพื่อตรวจสอบว่าเคยมีผู้ยื่นขอรับความคุ้มครองหรือได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเดียวกันทั้งในประเทศและนอกประเทศไว้ก่อนแล้วหรือไม่ ดังนั้นการขาดระบบศูนย์กลางการจัดการข้อมูลอาจทำให้การสืบค้นในแต่ละประเทศเป็นอุปสรรคก่อให้เกิดความล่าช้าในการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

จากอุปสรรคในการขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในแต่ละประเทศตามระบบเดิม องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จึงได้พยายามผลักดันแนวความคิดที่จะสร้างระบบศูนย์กลาง (centralized system) การให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้เกิดขึ้นจริงด้วยวิธีการยื่นคำขอคุ้มครองระหว่างประเทศเพียงฉบับเดียว (single international application) ผ่านสำนักงานกลางแต่ให้มีผลได้รับความคุ้มครองในหลายๆประเทศเช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าโดยการจดทะเบียนตามระบบมาดริกและการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิบัตรตามระบบ PCT ดังนั้นในปี ค.ศ. 1911[71] ที่ประชุมสหภาพกรุงปารีส (Paris Union)ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศภาคีอนุสัญญากรุงปารีสเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1883 ได้จัดทำการประชุมขึ้นเป็นครั้งแรก ณ กรุงวอชิงตัน เพื่อเสนอให้จัดทำระบบการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ แต่ในการประชุมครั้งนั้นไม่ประสบ

---

[71] Alfredo Ilardi & Michael Blankeney,International Encyclopedia of Intellectual Property Treaties,(Oxford Publication) p. 54.

ความสำเร็จ จนกระทั่งวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 1925 ได้มีการจัดประชุมอีกครั้ง ในที่สุดจึงมีการลงนามรับรองข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (The Hague Agreement Concerning the International deposit of industrial designs 1925)[72] ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1928 ข้อตกลงเฮก ฯ เป็นสนธิสัญญาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 19 ของอนุสัญญากรุงปารีส 1883[73]ที่มีขึ้นเพื่อจัดตั้งระบบการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศโดยในระยะแรกลักษณะการขอรับความคุ้มครองตามสนธิสัญญาเป็นไปโดยวิธีการยื่นฝากแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (deposit) ต่อองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (register)

ข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1925 เป็นสนธิสัญญาพหุภาคีที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวก สร้างความเรียบง่าย (simplicity) และประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการ (economy) ในการขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในหลายๆประเทศด้วยวิธีการยื่นคำขอคุ้มครองระหว่างประเทศเพียงครั้งเดียว (single international application) โดยใช้ภาษาเดียว จ่ายค่าธรรมเนียมเพียงครั้งเดียวในสกุลเงินเดียวกันต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ (International Bureau) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งของทรัพย์สินทางปัญญาโลกแต่ให้มีผลเป็นการได้รับความคุ้มครองในประเทศภาคีทั้งหลายที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองเสมือนว่าผู้ประกอบการได้ยื่นคำขอคุ้มครองในประเทศดังกล่าวโดยตรง ในระยะแรกข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ค.ศ.1925 มีประเทศเข้าเป็นภาคีเพียง 4 ประเทศเท่านั้นคือ ประเทศเยอรมัน,สเปน,ฝรั่งเศสและสวิสแลนด์ จึงทำให้

---

[72] Article 2 (7) of Berne Convention “…works protected in the country of origin solely as designs and models shall be entitle in another country of the Union only to such special protection as is granted in that country, such works shall be protected as artistic works”,p. 395.

[73] ข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศถือเป็นข้อตกลงพิเศษ(special agreement)ตามความหมายของมาตรา 19 แห่งอนุสัญญากรุงปารีส 1883 Article 19 of paris convention “It is understood that the countries of the Union reserve the right to make separately between themselves special agreements for the protection of industrial property, in so far as these agreements do not contravene the provision of this Convention”

วัตถุประสงค์ในการสร้างระบบศูนย์กลางในการให้ความคุ้มครองไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาจึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในข้อตกลงเฮก ฯอีกหลายครั้ง ดังนี้ การแก้ไขครั้งแรก ณ กรุงลอนดอน ในปีค.ศ. 1934 โดยเรียกบทบัญญัติที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมนี้ว่า “London Act 1934” หรือ “กรรมสารลอนดอน 1934” ต่อมามีการแก้ไขอีกครั้ง ณ กรุงเฮกในปี ค.ศ. 1960 เรียกบทบัญญัติที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมนี้ว่า “Hague Act 1960” หรือ “กรรมสารเฮก 1960” และได้มีการจัดทำกรรมสารเพิ่มเติมอีก 2 ฉบับ ณ กรุงโมนาโคในวันที่ 18 พฤศจิกายน ค.ศ. 1961 และ ที่กรุงสต๊อกโอม ในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1967 ต่อมามีการลงนามรับรองพิธีสาร เมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1975 และในปี ค.ศ. 1979 [74]ได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อตกลงเฮกฯอีกครั้ง จนกระทั่ง วันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 ข้อตกลงเฮก ฯได้ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ณ กรุงเจนีวา โดยเรียกบทบัญญัติที่มีการแก้ไขในครั้งนี้ว่า “Geneva Act 1999” หรือ “กรรมสารเจนีวา1999” ในการแก้ไขครั้งล่าสุดนี้ได้จัดทำกฎระเบียบข้อบังคับทั่วไป (Common Regulation Under the 1999 Act, the 1960 Act and the 1934 Act of the Hague Agreement) และบทบัญญัติอันเกี่ยวกับโครงสร้างและรูปแบบคำขอจดทะเบียนตามที่กำหนด (Administrative Instructions for the Application of the Hague Agreement) เพื่อนำมาใช้กับการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้กรรมสารลอนดอน 1934 ,กรรมสารเฮก 1960 และกรรมสารเจนีวา 1999 ด้วย ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 เมษายน ค.ศ. 2004 ดังนั้นคำขอคุ้มครองไม่ว่าอยู่ภายใต้กรรมสารฉบับใดหากยื่นภายหลังวันดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับทั่วไปและบทบัญญัติอันเกี่ยวกับโครงสร้างและรูปแบบคำขอจดทะเบียนตามที่กำหนดด้วย [75]

ในการแก้ไขครั้งล่าสุดในปี ค.ศ. 1999 จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขข้อขัดข้องหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เช่น เดิมตามกรรมสารลอนดอน 1934 และกรรมสารเฮก 1960 ใช้ชื่อว่า “ข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ” (The Hague Agreement Concerning the International Deposit of Industrial designs) เมื่อมีการแก้ไขตามกรรมสารเจนีวา 1999 [76]ได้เปลี่ยนชื่อข้อตกลงใหม่เป็น “ข้อตกลงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ” (The Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial designs) เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อ

---

[74] WIPO, The first twenty five years of the world intellectual property organization from (1967-1992), (Geneva:WIPO Publication,1992), p.162.

[75] WIPO, Guide to the International Registration of designs ,Part A,p.1.

[76] See also Article 1 of Geneva Act.

บทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของหลายๆประเทศอีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นได้อย่างถูกต้องชัดเจนถึงกระบวนการที่นำไปสู่การจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศภายใต้ข้อตกลงเฮก ฯ มากกว่าชื่อเดิม ปัจจุบันสหภาพเฮก (Hague Union)[77] มีประเทศที่เข้าเป็นภาคีทั้งสิ้น 46 ประเทศ[78]

อนึ่ง ข้อตกลงเฮก ฯ ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง หรือสิทธิของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่จะได้รับจากการจดทะเบียน โดยในเรื่องดังกล่าวยังคงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่าข้อตกลงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่กำหนดเฉพาะในส่วนกระบวนการอย่างแท้จริง (procedural treaty)

2) องค์ประกอบของข้อตกลงเฮกว่าด้วยการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1925

ปัจจุบันข้อตกลงเฮก ฯ ประกอบด้วยกรรมสาร 3 ฉบับ กล่าวคือ

(1) กรรมสารลอนดอน ค.ศ.1934 (London Act 1934) มีการลงนามรับรองเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 1934 และมีผลใช้บังคับในเดือน มิถุนายน ค.ศ. 1939 มีประเทศเข้าภาคีทั้งหมด 14 ประเทศ[79]

บทบัญญัติตามกรรมสารฉบับนี้มีทั้งสิ้น 23 มาตรา ซึ่งมาตรา 1-23 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้มีสิทธิยื่นขอรับความคุ้มครองโดยยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศภายใต้กรรมสารฉบับนี้และขั้นตอนการยื่นแบบกับสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศรวมทั้งระยะเวลาในการให้ความคุ้มครอง ส่วนมาตรา 22-23 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเพื่อเข้าเป็นภาคี

---

[77] สหภาพเฮก (Hague Union) ประกอบไปด้วยประเทศที่เข้าเป็นภาคีข้อตกลงเฮกฯ ภายใต้กรรมสารลอนดอน 1934,1960 และประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศที่เป็นภาคีข้อตกลงเฮก ฯ ภายใต้กรรมสารเจนีวา 1999.

[78] www.wipo.int/treaties/en/documents/word/hague.doc (ข้อมูลเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2551).

[79] Netherlands Antilles, Benin, Switzerland, Cote d' Ivoire, Egypt, Spain, France, Hungary, Indonesia, Liechtenstein, Morocco, Senegal, Tunisia, Holy see (ข้อมูลวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2551).

หลักการพื้นฐานในการดำเนินการเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกรรมสารลอนดอน 1934 อยู่บนหลักการพื้นฐานเช่นเดียวกับการได้รับความคุ้มครองในงานอันมีลิขสิทธิ์ (copyright approach) โดยไม่ต้องตรวจสอบก่อนและประเทศภาคีไม่สามารถปฏิเสธการให้ความคุ้มครองได้ กล่าวคือ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกิดขึ้นทันทีเมื่อได้ยื่นแบบก ต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ (International Bureau of Industrial Property at Berne) กล่าวอีกนัยคือการยื่นแบบต่อสำนักทะเบียนระหว่างประเทศถือเป็นการประกาศโดยฝ่ายเดียวว่า สิทธิของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองแล้ว ดังนั้นการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้กรรมสารนี้จึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก อย่างไรก็ตาม ภายใต้กรรมสารฉบับนี้ประเทศที่ใช้ระบบตรวจสอบแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมก่อนให้ความคุ้มครอง (examining countries) ไม่มีประเทศใดเข้าเป็นภาคีเลย

(2) กรรมสารเฮก ค.ศ. 1960 (Hague Act 1960) มีการลงนามรับรองเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1960 ต่อมาได้จัดทำกรรมสารเพิ่มเติม 2 ครั้ง เกี่ยวกับบทบัญญัติเพื่อบริหารงานภายใต้กรรมสาร ณ กรุงโมนาโค ลงนามวันที่ 18 พฤศจิกายน ค.ศ 1961 และ ณ กรุงสต๊อกโฮม ลงนามวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ 1967 นอกจากนี้ยังได้จัดทำพิธีสารเพิ่มเติม (protocol) ณ กรุงเจนีวา ลงนามเมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1975 โดยกรรมสารเฮก 1960 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1984 มีประเทศเข้าเป็นภาคีทั้งหมด 34 ประเทศ[80]

บทบัญญัติตามกรรมสารฉบับนี้ มีทั้งสิ้น 33 มาตราโดยบทบัญญัติต่างๆในกรรมสารเป็นการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเช่นเดียวกับกรรมสาร 1934 ซึ่งอาจแตกต่างในรายละเอียดบางประการซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

การดำเนินการเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้กรรมสารเฮก 1960 ได้เปลี่ยนแปลงหลักการเดิมตามกรรมสารลอนดอน 1934 ที่กำหนดให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองทันทีที่ยื่นแบบต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศเช่นเดียวกับระบบลิขสิทธิ์ (copyright approach) ไปเป็นให้สิทธิแก่ประเทศภาคีที่จะปฏิเสธการให้

---

[80]Albania, Belgium, Belize, Benelux, Benin, Bulgaria, Cote d' Ivoire, Croatia, Democratic People's Republic of Korea, France, Gabon, Georgia, Germany, Greece, Hungary, Italy, Kyrgystan, Liechtenstein, Luxembourg, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Republic of Moldova, Mali, Monaco, Mongolia, Morocco, Niger, Netherlands, Romania, Senegal, Serbia Montenegro, Slovenia, Suriname, Switzerland, and Ukraine (ข้อมูลวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2551).

ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหากตรวจสอบแล้วพบว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไม่เข้าลักษณะที่จะได้รับความคุ้มครองตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของตน ระบบนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับระบบสิทธิบัตร (patent approach) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติในกรรมสารนี้ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติตามกฎหมายภายในของประเทศทั้งหลายที่ใช้ระบบตรวจสอบมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้ประเทศทั้งหลายโดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบตรวจสอบเข้าเป็นภาคีข้อตกลงเฮก ฯ แต่อย่างไรก็ตามกำหนดระยะเวลาในการให้ประเทศภาคีที่ใช้ระบบตรวจสอบใช้สิทธิปฏิเสธภายใน 6 เดือนตามกรรมสารเฮก 1960 ไม่เพียงพอในการดำเนินการตรวจสอบแบบผลิตภัณฑ์ ดังนั้นประเทศที่ใช้ระบบตรวจสอบโดยเฉพาะประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจที่ผู้ประกอบการมักยื่นขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เช่น ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา จึงยังไม่เข้าเป็นสมาชิกสหภาพเฮก

(3) กรรมสารเจนีวา ค.ศ 1999 (Geneva Act 1999) มีการลงนามรับรองเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1984 มีประเทศเข้าเป็นภาคีทั้งหมด 15 ประเทศ[81] ถือเป็นบทบัญญัติที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงครั้งล่าสุดของข้อตกลงเฮก ฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อจะขยายพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในการให้ความคุ้มครอง (geographically expand) โดยเพิ่มจำนวนประเทศภาคี ซึ่งยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับสนธิสัญญาอื่นที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของ WIPO ทั้งๆที่ปัจจุบันแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมช่วยเพิ่มคุณค่าในเชิงพาณิชย์ให้แก่สินค้าและถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีส่วนก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในหลายประเทศ ด้วยเหตุนี้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกจึงได้พยายามปรับปรุงแก้ไขวิธีการยื่น (หรือการจดทะเบียน) แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามบทบัญญัติเดิมทั้งสองฉบับให้มีความสอดคล้องและสามารถปฏิบัติได้จริงกับระบบการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทุกประเทศทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบตรวจสอบก่อนให้ความคุ้มครอง

บทบัญญัติแห่งกรรมสารฉบับนี้ มีทั้งสิ้น 34 มาตรา มาตรา 1 เป็นการให้คำนิยาม มาตรา 2 เป็นการกำหนดหลักการยอมรับบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองแบบ

---

[81] Albania, Armenia, Botswana, Croatia, Egypt, Estonia, European Community, France, Georgia, Hungary, Iceland, Kyrgyzstan, Latvia, Liechtenstein, Moldova, Mongolia, Namibia, Romania, Slovenia, Spain, Switzerland, Republic of Macedonia and Ukraine (ข้อมูลวันที่ 5 เมษายน 2551)

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม[82] มาตรา 3-18 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนการขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมซึ่งมี 2 ขั้นตอนใหญ่คือ การยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศและขั้นตอนการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ส่วนมาตรา 19-34 เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกลไกการบริหารงานและแนวทางปฏิบัติในการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา 1999 อนึ่ง หลักการพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมยังคงเป็นไปตามหลักการเดียวกับกรรมสารเฮก 1960 คือให้สิทธิแก่ประเทศภาคีที่ใช้ระบบตรวจสอบปฏิเสธการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้เช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครองตามระบบสิทธิบัตร (patent approach) เพียงแต่แก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติให้มีความทันสมัยสอดคล้องและสามารถปฏิบัติได้จริงกับสภาพกฎหมายภายในของประเทศต่างๆมากขึ้น เช่น กำหนดระยะเวลาในการแจ้งการปฏิเสธจากประเทศภาคีที่ใช้ระบบตรวจสอบไปยังสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศขยายระยะเวลาจาก 6 เดือนเป็น 12 เดือน เพื่อให้ประเทศที่ใช้ระบบตรวจสอบมีเวลาเพียงพอในการดำเนินการตามขั้นตอนที่บัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของตน เป็นต้น

กรรมสารทั้ง 3 ฉบับ มีสถานะเป็นสนธิสัญญา (international treaty) ซึ่งแยกอิสระจากกันเด็ดขาด (autonomous and totally independent) โดยกรรมสารแต่ละฉบับมีเนื้อหาสาระและหลักการครอบคลุมสมบูรณ์เพียงพอที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะเข้าเป็นภาคี ดังนั้นประเทศหนึ่งสามารถเข้าเป็นภาคีข้อตกลงเฮก ฯ ภายใต้กรรมสารเพียงฉบับเดียวหรือหลายฉบับพร้อมกันก็ได้[83] เช่น ประเทศฝรั่งเศสเป็นภาคีข้อตกลงเฮก ฯ ภายใต้กรรมสารลอนดอน 1934 และกรรมสารเฮก 1960 ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์เข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา 1999 เพียงฉบับเดียว อนึ่ง แม้กรรม

---

[82] เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตาม มาตรา 2(1) แห่งกรรมสารเจนีวา 1999 กำหนดว่า การขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามบทบัญญัติแห่งกรรมสารนี้ไม่มีผลกระทบต่อ

ก. คำขอรับความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้กฎหมายลักษณะอื่นของภาคีสมาชิก เช่น แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในบางประเทศอาจขอรับความคุ้มครองในฐานะเป็นงานศิลปกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ได้อีกด้วย ก็ให้มีผลตามนั้น ดังนั้นแม้จะยื่นขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายใต้ข้อตกลงเฮก ฯ ก็ไม่มีผลกระทบต่อลักษณะการให้ความคุ้มครองซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในกฎหมายแต่ละประเทศ

ข. การคุ้มครองระหว่างประเทศภายใต้สนธิสัญญาหรืออนุสัญญาที่เกี่ยวกับการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ในฐานะเป็นงานศิลปกรรม

ค. การคุ้มครองตามข้อตกลง TRIPS

[83] WIPO, *supra note* 75, p 6.

สารทุกฉบับจะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศแต่บทบัญญัติตามกรรมสารแต่ละฉบับกำหนดรายละเอียดในการขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศแตกต่างกันไป เช่น เรื่องแบบฟอร์มคำขอจดทะเบียน, ภาษาที่ใช้ และค่าธรรมเนียมที่ต้องชำระ เป็นต้น

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประเทศหนึ่งอาจเข้าเป็นภาคีผูกพันตามกรรมสารฉบับเดียวหรือหลายฉบับก็ได้ประกอบกับคำขอคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม 1 ฉบับอาจระบุประเทศภาคีที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองหลายแห่ง ดังนั้นการยื่นหรือจดจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามข้อตกลงเฮก ฯ ในครั้งหนึ่งอาจอยู่ภายใต้กรรมสารที่เกี่ยวข้องหลายฉบับซึ่งรายละเอียดตามกรรมสารแต่ละฉบับบัญญัติไว้แตกต่างกันจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าคำขอคุ้มครองตามข้อตกลงเฮก ฯ อยู่ภายใต้กรรมสารฉบับใดเพื่อจะได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนตามบทบัญญัติของกรรมสารนั้นอย่างถูกต้อง ทั้งนี้หลักเกณฑ์การพิจารณาว่าคำขอคุ้มครองอยู่ภายใต้กรรมสารฉบับใดต้องพิจารณาจากภาคีคู่สัญญาของผู้ยื่นคำขอ[84] (contracting party of the applicant) ประกอบกับภาคีคู่สัญญาที่ถูกระบุเพื่อจะขอรับความคุ้มครอง (designated contracting party)

ก. หากภาคีคู่สัญญาของผู้ยื่นคำขอ (contracting party of the applicant) ผูกพันเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา 1999 และกรรมสารเฮก 1960 แต่ภาคีคู่สัญญาที่ผู้ยื่นคำขอระบุไว้เพื่อประสงค์จะขอรับความคุ้มครอง (designated contracting party) ผูกพันเป็นภาคีเฉพาะกรรมสารเฮก 1960 เท่านั้น คำขอคุ้มครอง (application) จะอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน *"กรรมสารร่วม"* (one common act) คือกรรมสารเฮก 1960

ข. หากภาคีคู่สัญญาของผู้ยื่นคำขอ (contracting party of the applicant) ผูกพันเป็นภาคีกรรมสารเฮก 1960 และกรรสารเจนีวา 1999 แต่ภาคีคู่สัญญาที่ผู้ยื่นคำขอระบุไว้เพื่อประสงค์จะขอรับความคุ้มครอง (designated contracting party) ผูกพันเป็นภาคีทั้งกรรมสารเฮก 1960 และกรรมสารเจนีวา 1999 เช่นเดียวกัน (เป็นกรณีผูกพันภายใต้กรรมสารร่วมกันมากกว่า

---

[84] ภาคีคู่สัญญาของผู้ยื่นคำขอ (contracting party of the applicant) หรือรัฐต้นกำเนิด (state of origin) คือประเทศภาคีที่ผู้ยื่น (จดทะเบียน) แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาศัยการมีสัญชาติ,ภูมิลำเนา,สถานประกอบการ หรือถิ่นที่อยู่อาศัยของประเทศภาคีดังกล่าวเพื่อใช้สิทธิยื่นคำขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามข้อตกลงเฮก ฯ

หนึ่ง) คำขอรับความคุ้มครองจะอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน*"กรรมสารล่าสุด"* (most recent act) คือกรรมสารเจนีวา 1999

อย่างไรก็ตามหากภาคีคู่สัญญาของผู้ยื่นคำขอ (contracting party of the applicant) ผูกพันเป็นภาคีกรรมสารคนละฉบับกับ ภาคีคู่สัญญาที่ผู้ยื่นคำขอระบุไว้เพื่อประสงค์จะขอรับความคุ้มครอง (designated contracting party) ผู้ยื่นคำขอไม่อาจได้รับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายในดินแดนของภาคีดังกล่าวโดยผ่านระบบเฮก หากต้องการได้รับความคุ้มครองในประเทศดังกล่าวต้องไปดำเนินการขอรับความคุ้มครองในประเทศนั้นโดยตรง

เพื่ออธิบายให้ชัดเจนถึงหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนขอยกตัวอย่างประกอบดังนี้

ตัวอย่างเช่น นาย ก. เป็นผู้ประกอบการสัญชาติเยอรมันต้องการนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปขอรับความคุ้มครองในประเทศสิงคโปร์ อินโดเนียเซีย ฝรั่งเศส และสวิสเซอร์แลนด์ ซึ่ง

ประเทศเยอรมันผูกพันเป็นภาคีกรรมสารเฮก 1960 และลอนดอน 1934

ประเทศสิงคโปร์ผูกพันเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา 1999

ประเทศอินโดนีเซียผูกพันเป็นภาคีกรรมสารลอนดอน 1934

ประเทศฝรั่งเศสผูกพันเป็นภาคีกรรมสารเฮก 1960 และลอนดอน 1934

ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ผูกพันเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา 1999 เฮก 1960 ลอนดอน 1934

ตามตัวอย่างข้างต้น นาย ก. ไม่อาจได้รับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในประเทศสิงคโปร์โดยผ่านระบบเฮก ดังนั้นหาก นาย ก. ต้องการได้รับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนในประเทศสิงคโปร์ นาย ก. จะต้องไปดำเนินการขอรับคุ้มครองที่ประเทศสิงคโปร์โดยตรง

นาย ก. สามารถขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนในประเทศอินโดนีเซียโดยผ่านระบบเฮกได้ โดยการขอรับความคุ้มครองต้องดำเนินการหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกรรมสารลอนดอน 1934 ตามหลักกรรมสารร่วม

นาย ก. สามารถขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนในประเทศฝรั่งเศสโดยผ่านระบบเฮกได้ โดยการขอรับความคุ้มครองต้องดำเนินการหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกรรมสารลอนดอน 1960 ตามหลักกรรมสารล่าสุด

นาย ก. สามารถขอรับความคุ้มครองในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ได้โดยผ่านระบบเฮกได้ โดยการขอรับความคุ้มครองต้องดำเนินการหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกรรมสารลอนดอน 1960 [85] ตามหลักกรรมสารร่วม

3) ข้อแตกต่างระหว่างกรรมสาร 3 ฉบับ

(1) ระบบการให้ความคุ้มครอง

ระบบการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่อองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ตามกรรมสารลอนดอน 1934 มีลักษณะอยู่บนพื้นฐานเดียวกับระบบการให้ความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ (copyright approach) ในขณะที่ระบบการยื่นแบบตามกรรมสารเฮก 1960 และระบบการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามกรรมสารเจนีวา 1999 มีหลักการพื้นฐานเช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครองตามระบบสิทธิบัตร (patent approach)

(2) การเข้าเป็นภาคี

การเข้าเป็นภาคีตามกรรมสารลอนดอน 1934 และกรรมสารเฮก 1960 ให้เฉพาะรัฐเท่านั้นที่จะเข้าเป็นภาคีได้ และรัฐที่จะเข้าเป็นภาคีมีความผูกพันที่จะต้องเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมด้วย ขณะที่การเข้าเป็นภาคีตามกรรมสารเจนีวา 1999 นอกจากรัฐสามารถเข้าเป็นภาคีได้แล้วยังเปิดโอกาสให้องค์การระหว่างประเทศ (intergovernmental organization) เข้าเป็นภาคีคู่สัญญา (contracting party) ได้ด้วยหากเข้าหลักเกณฑ์[86]

ก. มีรัฐซึ่งเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศดังกล่าวอย่างน้อยหนึ่งรัฐเป็นสมาชิกขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก WIPO และ

ข. องค์การระหว่างประเทศดังกล่าวมีสำนักงานทะเบียนในภูมิภาคขององค์การระหว่างประเทศนั้นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยมีผลครอบคลุมถึงประเทศต่างๆทั้งหมดที่เป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศดังกล่าว

ตั้งแต่กรรมสารเจนีวา 1999 มีผลใช้บังคับ มีเพียงประชาคมยุโรป (European Community) โดยสำนักงานจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและการออกแบบยุโรป (OHIM) เท่านั้นที่เป็นองค์การระหว่างประเทศแรกที่เข้าเป็นภาคีสมาชิก[87] อย่างไรก็ตามการที่ประชาคมยุโรปเข้า

---

[85] WIPO, *supra note* 75, p.8.

[86] See also, Article 27 of Geneva Act.

[87] เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2551.

เป็นภาคีระบบเฮก นับเป็นเหตุการณ์สำคัญอันบรรลุวัตถุประสงค์ของ WIPO ที่ทำให้ระบบเฮกสามารถขยายขอบเขตให้กว้างขึ้น โดยสร้างความเกี่ยวพันระหว่างระบบจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามข้อตกลงเฮกฯ ภายใต้กรรมสารเจนีวา 1999 กับระบบจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประชาคมยุโรปกล่าวคือ ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศตามกรรมสารเจนีวา 1999 สามารถระบุประชาคมยุโรปเป็นเป้าหมายในการขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้ โดยจะมีผลครอบคลุมประเทศต่างๆในประชาคมยุโรปทั้ง 27 ประเทศ[88] ซึ่งโดยปกติหากผู้ประกอบธุรกิจการค้าประสงค์ที่จะให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนได้รับความคุ้มครองในกลุ่มประชาคมยุโรปนั้นจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่นมีสถานประกอบการอุตสาหกรรมหรือสถานประกอบการพาณิชย์อย่างแท้จริงในประเทศใดประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศประชาคมยุโรป ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการนอกประชาคมยุโรป

(3) วิธีการจดทะเบียน

แม้กรรมสารทั้ง 3 ฉบับจะเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และขั้นตอนการยื่น (การจดทะเบียน) แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศภายใต้ระบบเฮกเช่นเดียวกัน แต่หลักเกณฑ์และขั้นตอนการขอรับความคุ้มครองก็แตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้

<u>บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำขอคุ้มครองภายใต้ข้อตกลงเฮก ฯ</u>

ภายใต้กรรมสารลอนดอน 1934 และกรรมสารเฮก 1960 ผู้ที่มีสิทธิยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (entitlement to file an application for international deposit) คือบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่ง

1. มีสัญชาติของประเทศภาคี หรือ
2. มีภูมิลำเนาอยู่ในดินแดนของประเทศภาคี หรือ
3. มีสถานประกอบการอุตสาหกรรมหรือสถานประกอบการทางพาณิชย์ตั้งอยู่ในดินแดนของประเทศภาคี

---

[88] Austria, Belgium, Bulgaria, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, United Kingdom.

ประเทศภาคีดังกล่าวข้างต้น ตามกรรมสารลอนดอน 1934 และกรรมสารเฮก 1960 เรียกว่า ประเทศภาคีต้นกำเนิดของผู้ยื่นแบบ (state of origin)

ขณะที่กรรมสารเจนีวา 1999 นอกจากบุคคลหรือนิติบุคคลตามข้อ 1-3 ข้างต้นแล้วผู้มีสิทธิขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (entitlement to file an application for International registration) อาจเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่อาศัย (habitual resident) ในดินแดนของภาคีคู่สัญญา โดยหลักการนี้เป็นการขยายขอบเขตผู้มีสิทธิยื่นคำขอคุ้มครองให้กว้างมากขึ้น

ภาคีคู่สัญญาดังกล่าวข้างต้น ตามกรรมสารเจนีวา 1999 เรียกว่า ภาคีคู่สัญญาของผู้ยื่นคำขอจดทะเบียน(applicant's contracting party)

<u>วิธีการยื่นคำขอคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม</u>

ตามกรรมสารลอนดอน 1934 ผู้มีสิทธิยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศจะต้องยื่นคำขอต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ (International Bureau of WIPO) ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์โดยตรง

ตามกรรมสารเฮก 1960 และกรรมสารเจนีวา 1999 ผู้มีสิทธิยื่น/จดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศอาจยื่นคำขอได้ 2 วิธี คือ

ก. ยื่นโดยตรงต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ (direct filing)

ข. ยื่นโดยผ่านสำนักงานภายในของภาคีคู่สัญญาซึ่งเป็นรัฐต้นกำเนิดของผู้ยื่นคำขอ (state of origin /applicant's contracting party) แล้วสำนักงานภายในจะยื่นคำขอดังกล่าวต่อไปยังสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ (indirect filing)

<u>ระยะเวลาในการปฏิเสธคำขอคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของสำนักงานภายในของภาคีคู่สัญญา</u>

เมื่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศได้รับคำขอคุ้มครองแล้วก็จะส่งสำเนาคำขอคุ้มครองไปยังภาคีคู่สัญญาทั้งหลายที่ผู้ยื่นคำขอระบุเพื่อประสงค์ที่จะขอรับความคุ้มครอง (designated contracting party) และหากสำนักงานภายในของภาคีคู่สัญญาที่ถูกระบุเพื่อขอรับความคุ้มครอง (designated office) ได้พิจารณาคำขอคุ้มครองแล้วเห็นว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่นำมาขอรับความคุ้มครองภายใต้ข้อตกลงเฮก ฯ ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของประเทศตน ก็สามารถปฏิเสธการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าวในดินแดนของตนพร้อมเหตุแห่งการปฏิเสธไปยังสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศได้ โดยหากเป็นการยื่นแบบฯระหว่างประเทศตามกรรมสารเฮก

1960 ระยะเวลาในการใช้สิทธิปฏิเสธของสำนักงานภายในต้องทำภายใน 6 เดือน นับจากที่ได้รับสำเนาคำขอจากสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ หากเป็นการยื่นคำขอจดทะเบียนแบบฯ ระหว่างประเทศตามกรรมสารเจนีวา 1999 ระยะเวลาจะขยายออกไปเป็น 12 เดือน

อนึ่ง การยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ตามกรรมสารลอนดอน 1934 ประเทศภาคีทั้งหลายที่ผู้ยื่นคำขอประสงค์จะขอรับความคุ้มครองไม่มีสิทธิปฏิเสธการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในดินแดนของตนแต่อย่างใด

ภาษาที่ใช้ในการขอรับความคุ้มครอง

ภาษาที่ใช้ในการดำเนินการต่างๆเกี่ยวกับการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามกรรมสารลอนดอน 1934 กำหนดให้ใช้เพียงภาษาเดียวคือ ภาษาฝรั่งเศส ในขณะที่ภาษาที่ใช้ในการดำเนินการต่างๆเกี่ยวกับการขอรับความคุ้มครองตามกรรมสารเฮก 1960 และกรรมสารเจนีวา 1999 ผู้ยื่นคำขอคุ้มครองอาจเลือกได้ 2 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส ทั้งนี้ด้วยเหตุผลว่าภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาหนึ่งที่มีการใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก ดังนั้นการเพิ่มให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหนึ่งในระบบเฮก เป็นการจูงใจให้หลายประเทศเข้าเป็นภาคีคู่สัญญาตามข้อตกลงเฮก ฯ มากขึ้น

ค่าธรรมเนียม

การยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามกรรมสารลอนดอน 1934 ผู้ยื่นคำขอจะเสียเฉพาะค่าธรรมเนียมเบื้องต้น (basic fee) เท่านั้น แต่การยื่นคำขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามกรรมสารเฮก 1960 และกรรมสารเจนีวา 1999 ผู้ยื่นคำขอจะต้องเสียค่าธรรมเนียมเบื้องต้น (basic fee) ,ค่าธรรมเนียมสำหรับประเทศที่ถูกระบุเพื่อขอรับความคุ้มครอง (a standard designation fee/an individual designation fee) และค่าธรรมเนียมในการประกาศโฆษณา (a publication fee)

นอกจากนี้โครงสร้างค่าธรรมเนียมที่กำหนดไว้ตามกรรมสารเจนีวา 1999 ยังมีความยืดหยุ่นมากกว่ากรรมสารเฮก 1960 กล่าวคือภายใต้กรรมสารเจนีวา 1999 ให้สิทธิภาคีคู่สัญญาในการเลือกเก็บค่าธรรมเนียมเฉพาะประเทศ (an individual designation fee) แทนการรับส่วนแบ่งจากค่าธรรมเนียมสำหรับประเทศที่ถูกระบุเพื่อขอรับความคุ้มครอง (a standard designation fee) ซึ่งทำให้ประเทศภาคีสามารถกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมได้เองตามความเหมาะสม

อายุการคุ้มครอง

หากเป็นการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ภายใต้กรรมสารลอนดอน 1934 อายุการคุ้มครองคือ 15 ปี นับจากวันที่ทำการยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ โดยอายุการคุ้มครองแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกมีกำหนด 5 ปีและสามารถต่ออายุการคุ้มครองได้อีก 10 ปี ในขณะที่การยื่นแบบฯตามกรรมสารเฮก 1960 กำหนดให้รัฐภาคีต้องให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอย่างน้อย 10 ปี โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก 5 ปีนับจากวันที่มีการยื่นแบบฯ ต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศและสามารถต่ออายุการคุ้มครองได้อีก 5 ปี

หากเป็นการจดทะเบียนแบบฯ ระหว่างประเทศ ภายใต้กรรมสารเจนีวา 1999 กำหนดอายุการคุ้มครองไว้อย่างน้อย 15 ปีนับจากวันที่จดทะเบียน อย่างไรก็ตามอายุการคุ้มครองอาจยาวนานกว่า 15 ปีก็ได้ หากบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของประเทศที่ระบุเพื่อขอรับความคุ้มครองกำหนดให้ความคุ้มครองยาวนานกว่า 15 ปี โดยผู้จดทะเบียนจะได้รับความคุ้มครองในครั้งแรก 5 ปีและสามารถต่ออายุการคุ้มครองได้อีกคราวละ 5 ปีจนกว่าจะครบกำหนดเวลาในการให้ความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของประเทศที่ถูกระบุเพื่อขอรับความคุ้มครอง

จำนวนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่สามารถขอรับความคุ้มครองในคำขอหนึ่งฉบับ

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งระบบเฮกที่จะอำนวยความสะดวกและช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายแก่ผู้ที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในดินแดนของประเทศภาคี ด้วยวิธีการยื่นคำขอคุ้มครองเพียงครั้งเดียวให้ได้รับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแบบเดียวหรือหลายแบบในหลายประเทศ ดังนั้นตามกรรมสารทั้ง 3 ฉบับจึงกำหนดให้ผู้ยื่นคำขอสามารถระบุในคำขอคุ้มครองหนึ่งฉบับเพื่อขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหลายแบบ (multiple designs) ได้ในคราวเดียว โดยกรรมสารลอนดอน 1934 และกรรมสารเฮก 1960 ผู้ยื่นคำขอคุ้มครองสามารถยื่นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้โดยไม่จำกัดจำนวน อย่างไรก็ตามการจดทะเบียนแบบตามกรรมสารเจนีวา 1999 ผู้ยื่นคำขอจะขอจดทะเบียนแบบฯในคำขอหนึ่งฉบับได้ไม่เกิน 100 แบบ

นอกจากนี้ตามกรรมสารลอนดอน 1934 แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมทั้งหลายที่ระบุในคำขอไม่จำเป็นต้องเป็นแบบที่นำมาใช้กับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันตามที่ได้จำแนกไว้ในข้อตกลงโลกาโน่ ในขณะที่กรรมสารเฮก 1960 และกรรมสารเจนีวา 1999 แบบทั้งหลายที่ระบุไว้ใน

คำขอคุ้มครองฉบับเดียวกันต้องเป็นแบบผลิตภัณฑ์ที่นำมาใช้กับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันตามที่ระบุในข้อตกลงโลกาโน่

2.2.3 ความตกลงระหว่างประเทศเพื่อจัดตั้งระบบการจำแนกหมวดหมู่สากลตามข้อตกลงลูกาโน่ ค.ศ. 1968 ว่าด้วยการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ (The Locarno Agreement Establishing as International Classification for Industrial Designs)

1) ลักษณะทั่วไปของข้อตกลงโลกาโน่ ฯ

ข้อตกลงโลกาโน่ ฯ เป็นความตกลงระหว่างประเทศในรูปแบบสนธิสัญญาพหุภาคี (multilateral international treaty) เกิดจากประเทศภาคีทั้งหลายของอนุสัญญากรุงปารีสรวมตัวกันจัดทำขึ้นและอยู่ภายใต้การบริหารจัดการขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)[89] โดยจัดให้มีการลงนามในวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1968 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน ค.ศ. 1971[90] เป็นข้อตกลงที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาใช้กับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้มีความเป็นสากลสอดคล้องกันในหลายประเทศ (a single classification) โดยประเทศที่จะเข้าเป็นภาคีตามข้อตกลงโลกาโน่ ฯได้มีความผูกพันที่จะต้องเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีสเสียก่อน จนถึงปัจจุบัน มีจำนวนประเทศที่เข้าเป็นภาคีทั้งสิ้น 49 ประเทศ[91] เช่น จีน,ฝรั่งเศส,เยอรมัน,อังกฤษและอิตาลี เป็นต้น และมีอีกหลายประเทศที่แม้ไม่ได้เข้าเป็นภาคีแต่ก็ได้นำเอาการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ฯไปใช้กับการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภายในประเทศตน รวมทั้งสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศของ WIPO (International Bureau of WIPO)ก็ได้นำเอาการจัดหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ ฯ ไปใช้กับการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามข้อตกลงเฮกฯ

---

[89] ความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่สากลที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของ WIPO มี 4 ฉบับคือ international patent classification (IPC),nice classification ,Locarno classification, Vienna classification

[90] WIPO, *supra note* 19,p.205.

[91] www.wipo.int

ภายใต้กรรมสารเฮก 1960 [92]และกรรมสารเจนีวา 1999[93] โดยกำหนดว่ากรณีที่ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศตามข้อตกลงเฮก ฯ ระบุในคำขอหนึ่งฉบับเพื่อขอรับความคุ้มครองหลายแบบ (several design) แบบทั้งหลายนั้นจะต้องถูกนำไปใช้กับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันตามที่ได้จำแนกไว้ในข้อตกลงโลกาโน่ ฯ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงลักษณะการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ ฯ ควบคู่กับการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามระบบเฮก (Hague System) ปัจจุบัน แม้ประเทศไทยจะยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีข้อตกลงโลกาโน่ฯ แต่ประเทศไทยก็ได้นำระบบการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์หรือประเภทสินค้าตามข้อตกลงโลกาโน่ ฯ มาใช้เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ซึ่งทำให้การจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ในการขอรับสิทธิบัตรในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศไทยสอดคล้องกับการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ในทางระหว่างประเทศแล้วในขณะนี้

ข้อตกลงโลกาโน่ ฯ ประกอบไปด้วยบทบัญญัติทั้งสิ้น 15 มาตรา และมีการจัดประเภทผลิตภัณฑ์เป็นหมวดหมู่ไว้ในภาคผนวกซึ่งจะมีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้มีความทันสมัยอยู่เสมอทุกๆ 5 ปี โดยคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ (committee of experts) ซึ่งเป็นตัวแทนจากประเทศภาคีทั้งหลาย และการแก้ไขครั้งล่าสุดเป็นครั้งที่ 8 (Locarno classification, eighth edition) อนึ่ง ลักษณะของข้อตกลงโลกาโน่ ฯ ตั้งแต่มาตรา 1-15 จะเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดการบริหาร

ข้อตกลง แต่เพียงอย่างเดียว โดยมาตรา 2 จะเป็นการกำหนดขอบเขตการใช้บังคับของประเทศภาคีในการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ ฯ

2) หมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ (Locarno classification) มีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ครอบคลุมประเภทของสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆที่จะนำไปใช้กับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมซึ่งมีความทันสมัยอยู่เสมอ จนถึงปัจจุบันมีการแก้ไขรูปแบบการจำแนกหมวดหมู่มาแล้ว 8 ครั้ง ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2004 โดยภาษาที่ใช้ในการจัดทำข้อตกลงมีทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส การจำแนกหมวดหมู่ตามข้อตกลงนี้ ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ

---

[92] Article 5(4) of Hague Act 1960 “A multiple deposit may include several designs intended to be incorporated in article included in the same class of the International Design Classification referred to in Article 21(4), item 4.

[93]โปรดดู กฎระเบียบข้อบังคับทั่วไป Rule 7(3)(iv) ประกอบ Rule 1 (viii)

(1) ชื่อหมวดหมู่ [94]และหมวดหมู่ย่อย[95]

(2) ชื่อที่เรียงตามลำดับตัวอักษรของผลิตภัณฑ์ที่ใช้กับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม [96]

(3) คำขยายความที่อธิบายรายละเอียดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดได้ 32 หมวดหมู่ ซึ่งแบ่งตามวัตถุประสงค์และรูปทรงของผลิตภัณฑ์ได้ดังนี้

หมวด 1 ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับอาหารและขนมคบเคี้ยว

หมวด 2 เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย

หมวด 3 อุปกรณ์เดินทาง

หมวด 4 สินค้าจำพวกแปรง

หมวด 5 สิ่งทอและผ้าที่ทำจากทั้งวัสดุธรรมชาติและสังเคราะห์

หมวด 6 เฟอร์นิเจอร์

หมวด 7 สินค้าที่ใช้ภายในบ้าน

หมวด 8 อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

หมวด 9 กระเป๋าที่ใช้ใส่สัมภาระเพื่อการเดินทาง หีบห่อภาชนะสำหรับขนส่ง

หมวด 10 นาฬิกาและเครื่องมือในการใช้วัด

หมวด 11 อุปกรณ์ในการประดับตกแต่ง

หมวด 12 พาหนะหรือเครื่องชักรอกที่ใช้ในการขนส่ง

หมวด 13 เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต,ส่งจ่ายกระแสไฟฟ้า

หมวด 14 อุปกรณ์ที่ใช้บันทึกเสียง,ภาพหรืออุปกรณ์ที่ใช้เพื่อการสื่อสาร

หมวด 15 เครื่องจักรยนต์กลไกที่มิได้ระบุไว้ในที่อื่นๆ

หมวด 16 อุปกรณ์และเครื่องมือในการถ่ายรูป,ถ่ายภาพยนต์และอุปกรณ์เกี่ยวกับแว่นตา

หมวด 17 เครื่องดนตรี

หมวด18 เครื่องพิมพ์และเครื่องจักรที่ใช้ภายในสำนักงาน

หมวด 19 เครื่องมือและสิ่งของเครื่องใช้ภายในสำนักงาน

หมวด 20 อุปกรณ์ป้ายและสัญญาลักษณ์ในการขายและการโฆษณา

---

[94] 32หมวดหมู่

[95] 223 หมวดหมู่ย่อย

[96] 6,831 รายการ

หมวด 21	เกมส์,ของเล่น,เต้นท์และอุปกรณ์กีฬา
หมวด 22	อาวุธและอุปกรณ์ในการใช้ล่าสัตว์และผลิตภัณฑ์จำพวกดอกไม้ไฟ
หมวด 23	อุปกรณ์ที่ใช้พ่นของไหล เครื่องอุปกรร์ที่ใช้ในการสุขาภิบาล เครื่องทำความร้อน เครื่องระบายอากาศ
หมวด 24	เครื่องมือที่ใช้ในทางการแพทย์และในห้องปฏิบัติการ
หมวด 25	อุปกรณ์ในการก่อสร้าง
หมวด 26	เครื่องมือที่ใช้ในการก่อไฟหรือให้ความสว่าง
หมวด 27	ยาสูบและอุปกรณ์เครื่องใช้ที่เกี่ยวกับยาสูบ
หมวด 28	ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและที่เกี่ยวกับเภสัชภัณฑ์รวมถึงอุปกรณ์และสิ่งของเครื่องใช้ในห้องน้ำ
หมวด 29	เครื่องมือและอุปกรณ์ดับเพลิงรวมถึงเครื่องช่วยป้องกันและช่วยชีวิต
หมวด 30	ผลิตภัณฑ์เพื่อใช้กับสัตว์เลี้ยง
หมวด 31	เครื่องมือและเครื่องใช้ในการจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม
หมวด 99	เบ็ดเตร็ด

3) ขอบเขตการใช้บังคับของประเทศภาคีในการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ ฯ

ตามมาตรา 2(3) ของข้อตกลงโลกาโน่ ฯ[97] กำหนดให้สำนักงานภายในของประเทศภาคีทั้งหลายมีความผูกพันที่จะต้องจัดทำเอกสารทางการเพื่อใช้ในการยื่นขอรับคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีหมายเลขหมวดหมู่และหมวดหมู่ย่อยให้สอดคล้องกับการจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่นำมาใช้กับแบบตามข้อตกลงโลกาโน่ด้วย โดยประเทศภาคีทั้งหลายอาจจะนำการจำแนกหมวดหมู่ตามข้อตกลงโลกาโน่ ฯ นี้ไปใช้ในลักษณะเป็นบทบัญญัติหลักหรือเป็นเพียงบทบัญญัติเสริม จากการจำแนกประเภทผลิตภัณฑ์ตามระบบเดิมที่ใช้อยู่

---

[97] Article 2(3) of Locarno Agreement “(3)The office of the countries of the Special Union shall include in the office documents for the deposit or registration of designs, and, if they are officially published, in the publications in question, the numbers of the classes and subclasses of the international classification into which the goods incorporating the design belong…”

ภายในประเทศก็ได้ ตามมาตรา 2(2)[98] นอกจากนี้ ตามตามมาตรา 2 (1)[99] ประเทศภาคีมีอิสระที่จะกำหนดขอบเขตการให้ความคุ้มครองแก่แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้โดยข้อตกลงโลกาโน่ ฯ จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง

4) ประโยชน์จากการจำแนกหมวดหมู่ตามข้อตกลงโลกาโน่ฯ

การจำแนกหมวดหมู่และประเภทของผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ฯมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบสากลในการจัดแบ่งประเภทของผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันในหลายประเทศ เพื่อความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่นำมาจดทะเบียน ทั้งนี้เนื่องจากหลักเกณฑ์การพิจารณาคำขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในหลายประเทศจำต้องพิจารณาว่า แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่นำมาขอรับความคุ้มครองมีลักษณะเป็นแบบ "ใหม่" ซึ่งไม่เคยถูกเปิดเผยหรือเคยมีผู้ขอรับความคุ้มครองไว้ก่อนทั้งในและนอกราชอาณาจักรแล้วหรือไม่ ดังนั้นหากมีการจำแนกหมวดหมู่ประเภทของผลิตภัณฑ์ไว้ในแนวทางเดียวกัน การพิจารณาคำขอคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในประเทศที่ใช้ระบบการจำแนกประเภทผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงโลกาโน่ฯ ก็จะเป็นไปอย่างรวดเร็วไม่ล่าช้า ทั้งนี้เพราะการสืบค้นข้อมูลโดยเฉพาะเมื่อต้องสืบค้นข้อมูลในหลายประเทศซึ่งมีเอกสารที่ต้องสืบค้นเป็นจำนวนมากสามารถทำได้โดยสะดวกไม่ยุ่งยากในการค้นหาเพราะหลายประเทศที่มีจัดทำเอกสารโดยจำแนกหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ไว้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

---

[98] Article 2(2) of Locarno Agreement "(2)Each country of the Special Union reserves the right to use the international classification as a principal or as subsidiary system."

[99] Article 2(1) of Locarno Agreement "(1)Subject to the requirements prescribed by this Agreement, the international classification shall be solely of an administrative, each country may attribute to it the legal scope which it considers appropriate. In particular, the international classification shall not bind the countries of the special Union as regards the nature and scope of the protection afforded to the design in those countries.

2.3 บทบาทขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม

2.3.1 บทบาท WIPO ในฐานะเป็นองค์การทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ

1) ความเป็นมาและสถานะทางกฎหมายของ WIPO

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual property Organization: WIPO) มีสถานะทางกฎหมายเป็นองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งรับหน้าที่และดำเนินการต่อจากสำนักงานสากลแห่งสหภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (The United International Bureau for the protection of Intellectual Property: BIRPI) แนวคิดในการจัดตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกริเริ่มมาจากอนุสัญญากรุงปารีส 1883 และอนุสัญญาเบิร์น 1886 โดยอนุสัญญาทั้งสองฉบับได้จัดตั้งสำนักงานเลขาธิการระหว่างประเทศ (International Secretariats) ให้มีหน้าที่ดูแลบริหารจัดการตามอนุสัญญาโดยสำนักงานเลขาธิการระหว่างประเทศอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐสวิส (Swiss Federal Government)[100]ต่อมารัฐภาคีของอนุสัญญาทั้งสองฉบับต่างเห็นพ้องกันให้มีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะ และมีอิสระจากการดำเนินงานของรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐสวิส โดยให้เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีสถานะทางกฎหมายเท่าเทียมกับองค์การระหว่างประเทศอื่น ด้วยเหตุนี้ ในปี ค.ศ. 1967 จึงได้จัดการประชุมที่กรุงสต๊อกโฮล์ม เพื่อตั้งองค์การระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลและดำเนินการเกี่ยวกับสนธิสัญญาทวิภาคีทั้งหลายที่มีอยู่ในขณะนั้น ในที่สุดแนวความคิดดังกล่าวก็เป็นผลสำเร็จเนื่องจากได้มีการเปิดให้รัฐภาคีลงนามและให้สัตยาบันในอนุสัญญาจัดตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกขึ้น (Convention Establishing The World Intellectual Property Organization) ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1970 และต่อมาในปี ค.ศ. 1974 องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกมีฐานะกลายมาเป็น 1 ใน 16 องค์การชำนัญพิเศษ (specialized agencies) ของสหประชาชาติภายใต้ความตกลงระหว่างองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกกับองค์การสหประชาชาติ[101] อนึ่ง ภายหลังจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกได้

---

[100] WIPO, *supra note* 19,p. 37.

[101] Frederick Abbott, Thomas Cotier and Francis Gurry, The International Intellectual Property System Commentary and Materials Part one, (Kluwer Law International), p. 303.

ก่อตั้งและจัดระบบโครงสร้างการดำเนินงานเป็นที่เรียบร้อยเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1994 ได้เริ่มยอมรับอย่างเป็นทางการให้ “สหภาพและสนธิสัญญาต่างๆเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา” อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก เช่น อนุสัญญากรุงปารีสเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1883, อนุสัญญาเบอร์นเพื่อการคุ้มครองว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปกรรมและงานวรรณกรรม ค.ศ. 1886 และ อนุสัญญาโรมเพื่อการุค้มครองงานนักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงและองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ ค.ศ. 1961 เป็นต้น

2) โครงสร้างของ WIPO

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีหน้าที่ดูแลบริหารจัดการสนธิสัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา โดยองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกประกอบไปด้วยองค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินงาน 4 องค์กร คือ

(1) สมัชชา (general assembly) ซึ่งถือเป็นองค์กรที่มีความสำคัญที่สุดประกอบด้วยประเทศทั้งหลายที่เป็นสมาชิกของ WIPO ในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นสมาชิกของสหภาพใดๆที่จัดขึ้นตามข้อตกลงพิเศษด้วย[102] โดยจะมีการจัดวาระการประชุมสมัยสามัญ 2 ปี ครั้ง

(2) ที่ประชุม (conference) ประกอบไปด้วย ประเทศสมาชิกของ WIPO โดยไม่คำนึงว่าประเทศดังกล่าวจะเป็นภาคีของสนธิสัญญาที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของ WIPO หรือไม่[103] ซึ่งจะมีการจัดวาระการประชุมสมัยสามัญ 2 ปีครั้ง

(3) คณะกรรมการประสานงาน (co-ordination committee) เป็นองค์กรที่ปรึกษาและเป็นองค์กรบริหาร ประกอบไปด้วยประเทศที่มาจากการเลือกตั้งระหว่างสมาชิกของ WIPO และสมาชิกของสหภาพเบอร์นและสมาชิกสหภาพปารีส ซึ่งจะมีการจัดวาระการประชุมสมัยสามัญปีละ 1 ครั้ง

(4) สำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ (International Bureau) ทำหน้าที่เป็นเลขาธิการ (Secretariat) ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก โดยมีผู้อำนวยการขององค์การ (Director General) เป็นหัวหน้าซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากสมาชิกสมัชชา และอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสมาชิกสมัชชา และมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดให้มีการประชุมต่างๆ [104]

---

[102] WIPO, *supra note* 19, p.47.

[103] *Ibid*.

[104] WIPO, *supra note* 40, p.72.

3) อำนาจหน้าที่ของ WIPO

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกจะทำหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในวัตถุประสงค์ขององค์การ ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ต่างๆดังนี้[105]

(1) ส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตรการในการป้องกันทรัพย์สินทางปัญญาจากการถูกละเมิดอย่างมีประสิทธิภาพทั่วโลก อีกทั้งยังต้องจัดทำบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของประเทศภาคีทั้งหลายให้สอดคล้องเป็นมาตรฐานอันเดียวกัน

(2) บริหารจัดการงานของสหภาพกรุงปารีส,สหภาพเบิร์น และสหภาพพิเศษที่จัดตั้งขึ้นภายในกรอบของสหภาพ (เช่น สหภาพเฮกตามข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ)

(3) อาจตกลงกันให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในความตกลงระหว่างประเทศอื่นๆ ที่ทำขึ้นเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

(4) จัดให้มีการประมวลผลในความตกลงระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

(5) ให้ความร่วมมือแก่รัฐที่ร้องขอความช่วยเหลือทางเทคนิคในด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

(6) จัดให้มีการประชุมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญาพร้อมทั้งตีพิมพ์ผลของการศึกษาดังกล่าว

(7) จัดให้มีการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศและจัดให้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาและประกาศโฆษณาข้อมูลอันเกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนดังกล่าว

(8) การจัดการอื่นตามที่เห็นสมควร

---

[105] Article 4(i-viii) the Convention Establishing the World Intellectual Property Organization.

2.3.2 <u>บทบาทเฉพาะในการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศ (International Bureau)</u>

สำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก(International Bureau of WIPO) เป็นหน่วยงานที่ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญมากมายด้วยประสบการณ์และมีความรู้เฉพาะด้าน ซึ่งจะคอยดำเนินการประสานงานบริหารระหว่างสหภาพต่างๆกับองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สำนักทะเบียนระหว่างประเทศมีหน้าที่ ดังนี้

1) บริหารจัดการสนธิสัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลาย

2) ดำเนินการในฐานะเป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ

ตามมาตรา 22 แห่งกรรมสารเจนีวา 1999 กำหนดให้สำนักทะเบียนระหว่างประเทศมีหน้าที่ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ดังนี้คือ

- มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับการรับจดทะเบียนระหว่างประเทศและหน้าที่ประการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียน และงานที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสหภาพเฮก
- มีหน้าที่ในการจัดเตรียมการประชุม และจัดหาเลขานุการแห่งสมัชชา และจัดหาเลขานุการของคณะกรรมการชำนาญพิเศษที่ก่อตั้งโดยสมัชชา
- ทำหน้าที่ในการจัดเตรียมการประชุมเพื่อทำการแก้ไขบทบัญญัติแห่งข้อตกลงเฮก ฯ ให้สอดคล้องกับแนวทางของสมัชชา และให้คำปรึกษาแก่องค์กรระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชน เกี่ยวกับการจัดเตรียมการประชุมทบทวน
- ปฏิบัติงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติแห่งข้อตกลงเฮกฯ ตามที่ได้รับมอบหมาย เช่นรับคำร้องขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและทำหน้าที่ตรวจสอบรูปแบบของคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ,ประกาศโฆษณาคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศในวารสารแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ภายในเวลาที่กำหนด,จัดส่งสำเนาประกาศโฆษณาให้แก่สำนักงานภายในของภาคีที่ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนระบุเพื่อขอรับความคุ้มครอง,เก็บค่าธรรมเนียมเพื่อส่งต่อให้สำนักงานภายในที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

2.3.3 <u>บทบาทในการระงับข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการ (The WIPO Arbitration and Mediation Center)</u>

โดยทั่วไปเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาในทางการค้าหรือธุรกิจระหว่างประเทศอันเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและคู่สัญญาไม่สามารถตกลงกันได้ คู่สัญญาที่เกี่ยวข้องก็อาจนำข้อพิพาทดังกล่าวขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินคดีทางศาลอาจใช้เวลามากและเสียค่าใช้จ่ายสูง นอกจากนี้อาจประสพปัญหาเกี่ยวกับการการดำเนินการตามขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนและอยู่ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายประเทศซึ่งอาจทำให้ผลของคำวินิจฉัยแตกต่างและขัดแย้งกัน อีกทั้งยังขาดผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการทำคำวินิจฉัย ด้วยเหตุนี้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ซึ่งเป็นองค์การที่ดูแลและบริหารจัดการความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาอันประกอบไปด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะจึงได้จัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการขึ้น (The WIPO Arbitration and Mediation Center) เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญานอกเหนือจากวิธีการทางศาล (Alternative Dispute Resolution (ADR) options) ซึ่งช่วยให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีที่ประกอบการทางพาณิชย์ระงับไปด้วยการดำเนินงานของผู้เชี่ยวชาญโดยผ่านกระบวนการที่ไม่ซับซ้อน สะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะข้อพิพาทในทางการค้าระหว่างประเทศซึ่งคู่พิพาทมีสัญชาติต่างกันทำให้เกิดปัญหาเรื่องกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับเรื่องที่พิพาทซึ่งหากใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ ฯ คู่สัญญาสามารถตกลงบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับได้ (governing law) และนอกจากนี้การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นนอกจากวิธีการทางศาลยังช่วยเก็บรักษาข้อมูลทางการค้าของคู่สัญญาไว้เป็นความลับอีกด้วย ดังนั้นการระงับข้อพิพาทของศูนย์ ฯ จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับคู่สัญญาที่ประกอบการทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์หรือคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมที่อยู่คนละประเทศกันพิพาทกันในทางการค้าระหว่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

1) การดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการ

ศูนย์การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการเป็นหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศขององค์การทรัพย์สินทาง

ปัญญาโลก (International Bureau of WIPO)[106] มีสำนักงานตั้งอยู่ ณ เมืองเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ โดยแนวคิดการจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทดังกล่าวเกิดจากมติที่ประชุมสมัชชาของ WIPO ในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1993 ที่จะจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1994 ได้มีการจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทฯ และได้เริ่มดำเนินการเพื่อเสนอบริการในการระงับข้อพิพาทในทางการค้าและธุรกิจระหว่างประเทศระหว่างคู่กรณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา[107]

องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารงานในศูนย์ระงับข้อพิพาทฯ ประกอบไปด้วย 2 องค์กร คือ[108]

1. สภาที่ประชุม (The WIPO Arbitration Council) ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาและอนุญาโตตุลาการเป็นตัวแทนมาจากหลายประเทศจำนวน 6 คน จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำและทำความเห็นเกี่ยวกับแผนการและนโยบายให้แก่ศูนย์ระงับข้อพิพาทฯ

2. คณะกรรมการที่ปรึกษา (The WIPO Arbitration Consultative Commission) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาและอนุญาโตตุลาการจำนวน 39 คนซึ่งเป็นตัวแทนมาจาก 26 ประเทศ มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำและทำความเห็นเกี่ยวกับงานบริหารจัดการซึ่งกำหนดให้ศูนย์ระงับข้อพิพาทต้องทำคำวินิจฉัย เช่น การคัดค้านอนุญาโตตุลาการหรือการให้อนุญาโตตุลาการสิ้นสุดลง หรือกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะชำระแก่อนุญาโตตุลาการ เป็นต้น

การดำเนินงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของศูนย์ระงับข้อพิพาทฯ คือ เก็บรักษารายชื่อของผู้ไกล่เกลี่ยและผู้อนุญาโตตุลาการไว้ ซึ่งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติ ,ประสบการณ์และความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อให้คู่กรณีพิจารณาประกอบในการเลือกบุคคลที่จะมาเป็นตัวกลางในการระงับข้อพิพาท โดยในปี ค.ศ. 2000 มีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการระงับข้อพิพาทรวมทั้งสิ้นกว่า 800 คนซึ่งเป็นตัวแทนมาจากกว่า 70 ประเทศ[109] นอกจากนี้ศูนย์ระงับข้อพิพาท ฯ ของ WIPO ยังจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาในกรณีที่เกิดข้อพิพาทโดยจะเข้ามาเป็นตัวกลางในระหว่างการ

---

[106] http://arbiter.wipo.int/center/background.html

[107] Asean colloquium on Border Control of Intellectual Property Rights (28 Nov-1 Dec ,1995),p.3.

[108] WIPO, *supra note* 19,pp.64-65.

[109] WIPO,General Information World Intellectual Property Organization, (WIPO Publication, 2000) ,p. 17.

เจรจาของคู่กรณีเพื่อช่วยร่างข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้ตรงตามตามความประสงค์ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายด้วย รวมไปถึงเป็นตัวแทนในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการดำเนินการตามกระบวนการระงับข้อพิพาทจากคู่กรณีแทนผู้ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการ โดยอัตราค่าธรรมเนียมจะเป็นไปตามที่ศูนย์ระงับข้อพิพาทกำหนดไว้

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ศูนย์ระงับข้อพิพาทของ WIPO ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้มาใช้บริการเพื่อยุติข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้นเรื่อยๆ มีทั้งข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับสัญญา เช่น คดีสิทธิบัตร ข้อพิพาทเรื่องการอนุญาติใช้สิทธิซอฟแวร์ การใช้เครื่องหมายการค้าร่วม หรือข้อพิพาทซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับสัญญา เช่น การทำละเมิดสิทธิบัตร เป็นต้น โดยคู่พิพาทจะมาจากประเทศต่างๆไม่ว่าจะเป็น จีน ออสเตรีย ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน

2) วิธีการระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการ

ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลใดๆสามารถนำข้อพิพาทในทางระหว่างประเทศซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญามาสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการของ WIPO ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงสัญชาติหรือภูมิลำเนาของบุคคลดังกล่าวว่าเกี่ยวข้องกับรัฐซึ่งเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาฉบับใดๆที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของ WIPO หรือไม่[110] และแนวทางในการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการระงับของพิพาทของศูนย์ ฯ มี 2 ทาง คือ คู่สัญญาอาจตกลงกันไว้ล่วงหน้าในลักษณะเป็นข้อสัญญาข้อหนึ่งที่กำหนดให้นำข้อพิพาทที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการของ WIPO หรือคู่กรณีอาจตกลงร่วมกันที่จะนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการของศูนย์ ฯ ภายหลังที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว และไม่ว่ากรณีใดๆการนำคดีเข้าสู่กระบวนการของศูนย์ ฯจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจของคู่กรณีทุกฝ่าย

วิธีการระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการมีทั้งหมด 2 วิธีใหญ่ๆ

(1) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (mediation หรือ conciliation)

เป็นวิธีหนึ่งของการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นนอกจากกระบวนการทางศาล (Alternative Dispute Resolution: ADR) โดยคู่กรณีทุกฝ่ายจะร่วมกันเลือก “ผู้ไกล่เกลี่ย (mediator)” ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกทำหน้าที่เป็นคนกลาง ให้ความช่วยเหลือแก่คู่กรณีในการระงับข้อพิพาทโดยพยายามแสวงหาหนทางในการแก้ไขปัญหาที่ทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยอมรับได้มาเสนอ แต่

---

[110] Asean colloquium on Border Control of Intellectual Property Rights (28 Nov-1 Dec, 1995),p. 4.

อย่างไรก็ตามปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ผูกพัน (non-binding) ให้คู่กรณีต้องอยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจนกระทั่งข้อพิพาทได้ระงับไป คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจยกเลิกกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ตลอดเวลา ดังนั้นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการนี้จะประสบผลสำเร็จได้ต่อเมื่อคู่กรณีทุกฝ่ายต้องการที่จะระงับข้อพิพาทกันจริง นอกจากนี้ แนวทางการแก้ปัญญาของผู้ไกล่เกลี่ยมีสถานะเป็นเพียงความเห็นไม่มีผลให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นหากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองเห็นว่าข้อเสนอของผู้ไกล่เกลี่ยยังไม่เหมาะสมหรือไม่อาจยอมรับได้ ก็เป็นอำนาจการตัดสินใจของคู่กรณีว่าจะยอมปฏิบัติตามข้อเสนอของผู้ไกล่เกลี่ยหรือไม่ ซึ่งทำให้ท้ายที่สุดคู่กรณีอาจไม่สามารถระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ และต้องนำคดีเข้าสู่กระบวนการทางศาลต่อไป

การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยศูนย์ระงับข้อพิพาทของ WIPO จะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (WIPO Mediation Rules) มีทั้งหมด 27 มาตรา[111] ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดขั้นตอนในกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. <u>คู่กรณีทุกฝ่ายตกลงร่วมกันให้ระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการไกล่เกลี่ย (The Agreement to Mediate)</u>

คู่สัญญาอาจทำข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าในสัญญาค้าขายหรือสัญญาประกอบธุรกิจระหว่างกันในรูปของข้อสัญญาข้อหนึ่งว่าหากต่อไปภายหน้าเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาดังกล่าวให้ระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย หรือคู่สัญญาอาจทำเป็นข้อตกลงอีกฉบับภายหลังที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วว่าจะระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ย

2. <u>การเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ย (Commencement :Request for Mediation)</u>

เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องจัดส่งคำร้องขอเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยในคำร้องต้องระบุรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับข้อพิพาทโดยสรุป รวมถึงชื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือตัวแทน (หากมี) และที่อยู่เพื่อใช้สำหรับการติดต่อพร้อมทั้งแนบสำเนาข้อตกลงระหว่างคู่กรณีที่กำหนดให้ระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยไปยังศูนย์ระงับข้อพิพาทของ WIPO ทั้งนี้รายละเอียดและเอกสารที่ส่งมาดังกล่าว ศูนย์ ฯ จะนำไปใช้เพื่อพิจารณาคัดเลือกบุคคลผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในข้อพิพาทดังกล่าว โดยศูนย์จะเพียงให้

---

[111] http://www.wipo.int/amc/en/mediation/rules/index.html

คำแนะนำโดยส่งรายชื่อบุคคลและคุณสมบัติมาเพื่อให้คู่กรณีพิจารณาเลือกเองตามความเหมาะสม

3. <u>การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย (The Appointment of the Mediation)</u>

เมื่อได้รับคำร้องขอแล้ว ศูนย์ฯจะติดต่อกลับมายังคู่กรณีหรือตัวแทน (หากมี) เพื่อดำเนินการปรึกษาหารือแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย (เว้นแต่คู่กรณีทุกฝ่ายตัดสินใจแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยร่วมกันได้แล้ว) การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องตกลงร่วมกันแต่งตั้งบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยศูนย์ระงับข้อพิพาทจะให้ความช่วยเหลือโดยเสนอรายชื่อบุคคลทั้งหลายที่เหมาะสมจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในข้อพิพาทดังกล่าวพร้อมทั้งระบุประวัติการทำงานและคุณสมบัติทั้งหลายมาให้คู่กรณีทุกฝ่ายร่วมกันตัดสินใจจนกว่าจะได้บุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนี้ ศูนย์ฯจะดำเนินการปรึกษาหารือกับคู่กรณีเพื่อจัดหาสถานที่ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ เพื่อให้กระบวนการไกล่เกลี่ยสำเร็จลุล่วงตามความประสงค์ของคู่กรณี

4. <u>การติดต่อครั้งแรกระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่กรณีทุกฝ่าย (Initial Contracts between the Mediator and the Parties)</u>

ภายหลังจากที่มีการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว กระบวนการต่อมาผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการแต่งตั้งจะปรึกษาหารือกับคู่กรณีทุกฝ่ายทางโทรศัพท์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดขั้นตอนกระบวนการในลำดับต่อมา และผู้ไกล่เกลี่ยจะระบุเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทซึ่งคู่กรณีต้องจัดหามาให้พร้อมทั้งกำหนดเวลาที่จะต้องจัดส่งเอกสารดังกล่าวและกำหนดเวลานัดประชุมครั้งแรก

5. <u>การประชุมครั้งแรกระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่กรณี (The first meeting between the Mediator and Parties) และการประชุมในครั้งต่อไป (Subsequent Meetings)</u>

ในการประชุมครั้งแรกผู้ไกล่เกลี่ยจะกำหนดกฎเกณฑ์พื้นฐาน (ground rules) เพื่อให้คู่กรณีปฏิบัติในระหว่างดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนี้อาจทำการปรึกษาหารือกับคู่กรณีเกี่ยวกับเอกสารต่างๆที่ผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีจัดส่งมาเพื่อใช้พิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหากในการติดต่อครั้งแรก ยังดำเนินการไม่เสร็จสิ้น ทั้งนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจัดให้

มีการแยกประชุมกับคู่กรณีแต่ละฝ่ายโดยลำพังก็ได้เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าเป็นปรปักษ์ซึ่งกันและกัน

การประชุมอาจมีขึ้นเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้งขึ้นอยู่กับประเด็นข้อพิพาทว่ามีความซับซ้อนแค่ไหน หากมีการประชุมในครั้งต่อมาผู้ไกล่เกลี่ยจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและกำหนดประเด็นข้อพิพาท โดยพยายามหาแนวทางการแก้ไขข้อพิพาทซึ่งเป็นที่ยอมรับของคู่กรณีโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย ซึ่งข้อเสนอของผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีผลผูกพันให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามดังนั้นการตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังคงเป็นอำนาจของคู่กรณี แต่ทั้งนี้หากคู่กรณีเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว ผู้ไกล่เกลี่ยจะร่างข้อตกลงอันมีลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นต่างหากและสัญญาที่ทำขึ้นภายหลังนี้มีผลผูกพันให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามหากต่อมาปรากฏว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ทำนั้น อีกฝ่ายหนึ่งสามารถนำไปฟ้องคดีต่อศาลได้

(2) กระบวนการอนุญาโตตุลาการ (arbitration)

ถือเป็นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นนอกเหนือจากกระบวนการทางศาล (ADR) ที่มีความซับซ้อนที่สุดเพราะมีลักษณะใกล้เคียงกับการดำเนินกระบวนการทางศาล โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะแต่งตั้งบุคคลภายนอกขึ้นเป็น “อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator)” เพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท และแม้ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการจะมีบุคคลที่สามทำหน้าที่เป็นคนกลางคล้ายกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยก็ตาม แต่บทบาทหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการมีลักษณะแตกต่างกันคือ ความเห็นของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเพียงข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทเท่านั้นไม่มีผลผูกพันคู่กรณี ในขณะที่ความเห็นของอนุญาโตตุลาการถือเป็นคำวินิจฉัยชี้ขาดมีผลผูกพันให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามทันที

การดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของศูนย์ระงับข้อพิพาท WIPO จะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์อนุญาโตตุลาการ (WIPO Arbitration Rules) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการระงับข้อพิพาทด้วยอนุญาโตตุลาการ ในกรอบที่ WIPO ได้จัดทำขึ้นมีทั้งสิ้น 78 มาตรา โดยมาตรา 1-5 เป็นบทบัญญัติทั่วไป มาตรา 6-13 เป็นการเริ่มต้นกระบวนการอนุญาโตตุลาการ มาตรา 14-36 ว่าด้วยการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการหรือจัดตั้งคณะอนุญาโตตุลาการ มาตรา 37-58 เป็นการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการ มาตรา 59-66 เป็นการทำคำวินิจฉัย และมาตรา 68-78 เป็นการกำหนดค่าใช้จ่ายในการอนุญาโตตุลาการและบทบัญญัติอื่นๆ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินการมีหลักการสำคัญ

เช่นเดียวกับการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเพียงแต่มีความสลับซับซ้อนมากกว่า โดยขั้นตอนสำคัญของการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการมีดังนี้

1. <u>คู่กรณีตกลงร่วมกันระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการ (Arbitration is consensual)</u>

ถือเป็นหลักการพื้นฐานเช่นเดียวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กล่าวคือการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการต้องเกิดจากความยินยอมของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งคู่กรณีอาจตกลงกันไว้ล่วงหน้าเป็นข้อสัญญาข้อหนึ่ง (arbitration clause) หรืออาจหาข้อตกลงร่วมกันภายหลังเมื่อเกิดข้อพิพาท ให้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทด้วยกระบวนการอนุญาโตตุลาการ อย่างไรก็ตามหากคู่กรณีเลือกที่จะระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการแล้วคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถยกเลิกวิธีการอนุญาโตตุลาการได้แต่เพียงฝ่ายเดียว

2. <u>การเริ่มต้นกระบวนการอนุญาโตตุลาการ (commencement of the arbitration)</u>

คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องทำหนังสือร้องขอใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการไปยังศูนย์ ฯ โดยในคำร้องต้องสรุปรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับข้อพิพาทรวมถึงชื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือตัวแทน (หากมี) และที่อยู่เพื่อใช้สำหรับการติดต่อพร้อมทั้งแนบสำเนาข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาที่กำหนดให้ระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการอนุญาโตตุลาการ และภายใน 30 วันนับจากที่ศูนย์ ฯ ได้รับคำร้องศูนย์ฯจะตอบรับคำร้อง โดยอาจแจ้งถึงกรณีที่มีการฟ้องแย้งหรือขอหักกลบลบหนี้จากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมาด้วย (หากมี)

3. <u>การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ (Appointment of Arbitration(s))</u>

จำนวนอนุญาโตตุลาการที่จะทำคำวินิจฉัยย่อมเป็นไปตามที่คู่กรณีทุกฝ่ายตกลงร่วมกัน แต่หากไม่ได้ตกลงไว้ อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทดังกล่าวจะมีเพียงคนเดียว เว้นแต่บางกรณีที่ศูนย์ระงับข้อพิพาทเห็นว่าควรจัดตั้งคณะอนุญาโตตุลาการเพื่อช่วยทำคำวินิจฉัย เช่น เป็นคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน กรณีนี้ให้คณะอนุญาโตตุลาการประกอบด้วยอนุญาโตตุลาการจำนวน 3 คน มาจากการแต่งตั้งของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายซึ่งคู่กรณีจะต้องเลือกอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคนและอนุญาโตตุลาการทั้งสองคนจะเลือกอนุญาโตตุลาการอีกหนึ่งคนเพื่อเป็นประธานในการทำคำวินิจฉัยชี้ขาด ทั้งนี้การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ ศูนย์ฯจะเสนอรายชื่ออนุญาโตตุลาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะเกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทดังกล่าวหรืออาจทำการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการให้แก่คู่กรณีได้โดยตรง อนุญาโตตุลาการต้องมีความเป็นกลางซึ่ง

ไม่มีผลประโยชน์ใดๆเกี่ยวพันกับคู่กรณีทุกฝ่ายเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นกลางและให้คู่กรณีที่มาจากคนละประเทศรู้สึกมั่นใจว่าตนจะได้รับความเป็นธรรมจากการระงับข้อพิพาทจากศูนย์ฯมากกว่าไปดำเนินการฟ้องร้องคดี นอกจากนี้คู่กรณียังสามารถเลือกองค์ประกอบสำคัญเพื่อดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการได้ เช่น ตกลงเลือกกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับ (applicable law) ภาษาที่ใช้และสถานที่ระงับข้อพิพาท

4. <u>การดำเนินการระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการอนุญาโตตุลาการ</u>

เมื่อมีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการแล้ว ศูนย์ฯจะส่งคดีให้อนุญาโตตุลาการที่ได้รับการแต่งตั้งทันทีและจะเข้าสู่การดำเนินการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการ โดยคู่กรณีฝ่ายที่ร้องขอ (claimant) จะต้องยื่นคำฟ้องภายใน 30 วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งจากศูนย์ฯ ว่ามีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการแล้ว ในคำฟ้องจะต้องกล่าวถึงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อสนับสนุนข้อหาในคำฟ้อง นอกจากนี้ในคำฟ้องอาจแนบเอกสารพยานหลักฐานมาพร้อมด้วย เมื่อจำเลย (respondent) ได้รับคำฟ้องแล้วจะต้องส่งคำให้การและฟ้องแย้ง(ถ้ามี)พร้อมทั้งเอกสารพยานหลักฐานให้แก่คู่กรณีฝ่ายร้องขอและอนุญาโตตุลาการภายใน 30 วัน นับจากวันที่ได้รับคำฟ้อง หากจำเลยยื่นคำฟ้องแย้งมาพร้อมกับคำให้การคู่กรณีฝ่ายที่ร้องขอจะต้องทำคำให้การแก้ฟ้องแย้งภายใน 30 วันนับจากวันที่ได้รับฟ้องแย้ง และอนุญาโตตุลาการจะทำการกำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการนั่งพิจาณาเพื่อระงับข้อพิพาทต่อไป

การนั่งพิจารณาคดีจะเป็นการนำพยานเข้าสืบของฝ่ายผู้ยื่นคำร้องและจำเลยต้องนำพยานมาสืบหักล้าง ซึ่งอนุญาโตตุลาการจะพิจาณาคดีจากน้ำหนักของการนำพยานหลักฐานที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายนำสืบ โดยจะต้องดำเนินกระบวนพิจารณาเพื่อทำคำวินจฉัยชี้ขาดให้เสร็จสิ้นภายใน 9 เดือนนับจากวันที่ได้รับคำให้การ

5. <u>การทำคำวินิจฉัยชี้ขาด (Awards)</u>

คำวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการถือเป็นที่สุดและมีผลผูกพันคู่กรณีทั้งสองฝ่ายซึ่งแตกต่างจากกระบวนการไกล่เกลี่ย ดังนั้นหากคู่กรณีฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการ คู่กรณีอีกฝ่ายสามารถนำคำวินิจฉัยไปบังคับการตามศาลภายในของประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญานิวยอร์ก (New York Convention)